

Luceafăru

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Teatrul, publicul, critica

Vorbim adesea de public ca de un termen net conturat, dar avem oare de-a face cu o categorie omogenă? Copiii de saisprezece ani și virstnicii de saizeci au aceleasi reactii față de opera scenică? Nivelele diferite de cultură și de fond apercceptiv nu stratifică spectatorii? Chestionind cîtiva oameni care se duc la teatru se observă că fiecare se duce să vadă altceva, desi afisul e același pentru toti. Vorbind cu cîtiva oameni care au frecventat un spectacol receptezi nu numai opinii diferite dar și intelegeri felurite ale sensurilor.

Cu toate acestea, omul care a intrat în sală nu mai e același cînd a părăsit-o și cînd dobindeste, e temporar, e adevarat — unele caracteristici noi. În primul rînd, zicea Jean Vilar, e un om asezat. Adică în pozitie de repaos, o pozitie de primire a ceea ce i se oferă, nu de respingere, presupunîndu-se că dorește să fie cointeresat în reprezentatie. Apoi, cîndă sentimentul participării la o comunicare spirituală. Vine prezătit pentru o ceremonie publică. Părăsește lăcașul într-o anume stare, care e a grupului.

Există oare și un antinom al substantivului public? Da, oamenii de teatru belgieni l-au identificat: non-publicul, constituit din indivizi care refuză nu numai spectacolul, ci și ideea de a deveni spectatori. În „Anuarul internațional de teatru 77” editat de Asociația criticilor (la Bruxelles și la Varsovia) eu relatez despre manifestările zonale și festivalul national mente să satisfacă apetenta unui public ce crește și se ramifică, iar colegii mei valon Armand Delcampé vorbesc despre eforturile de a reduce enormul non-public prin turnee care să-l „sensibilizeze” (trei pe an) în timp ce confratele londonez B.A. Young deplinește închiderea a trei bune teatre centrale și a unuia regional, ipotecînd și anul ce vine cu prezicerea falimentului „unui mare număr de trupe și teatre”.

Experiența festivalurilor și colocviilor, care s-au instituționalizat, în periodicitate anuală sau biennială, în mai multe centre din tara noastră, arată, prin excepționala afliuență, că se poate conta orînd pe public dacă valorii reprezentatiilor, afisului alternativ și prestigiului selectiei generale i se adăuă o prezătită corespunzătoare. Am inteles pînă acum prin prezătită folosesc pluralul referindu-mă la Secția criticilor teatrali din Asociația oamenilor de artă, principala inițiatoare și organizatoare a manifestărilor republicane de cultură teatrală) informarea amplă a cetățenilor, antrenarea lor în jurul, la discutii, inițiativă programate dintre artiști, activiști și specialiști. Acum investigăm și posibilități noi de contractare a publicului. Una din ele a fost încercată la Bacău, Brașov, Oradea: vizionarea comparativă a spectacolelor de amatori, cu discuții între profesioniști și neprofesioniști, sub egida criticilor, teoreticienilor, istoricilor teatrali. La Satu-Mare preconizăm un seminar de inițiere, pe mai multe etape mici, alcătuite din spectatori (constanți) la cele șapte reprezentări ale festivalului, apoi și critici, în dezbatere fiind arta interpretativă românească de azi.

Problema de fond nu e altă sporirea numărului de spectatori, desi aceasta rămîne un fel etern al mișcării teatrale, ci penetratia în straturi mai profunde ale populației, pe zone extinse, cu augmentarea gradului de receptivitate și calificarea spectatorului. Cultura generală și cea dintr-un cerc restrîns către omogenizarea, în linii generale, a publicului consumator de literatură și artă. Cultura specializată, infuzată, în anumite forme, în mase poate modela gusturi noi și determina cerințe estetice noi, contribuind în esență la o calitate nouă a publicului.

Chestiunea se pune fiindcă avem azi un public teatral. În ultimii ani i s-au și consacrat studii pertinente de sociologie culturală. O carte recentă, concludentă cînd operează cu date („Teatrul și publicul” de Amza Săceanu, Ed. Eminescu, 1977) produce cîteva cifre interesante. Între anii 1964—1973 la fiecare teatru bucurestean s-au realizat măcar cîteva spectacole ce au izbutit în jur de 300 de reprezentații, ba și mai mult (unele nu sînt încheiate seriaz în anul încheierii anchetei): D-ale Carnavalului de Caragiale, Sfîntu’Mitică Blajini de Baranga, Un tramvai numit Dorință (Bulandra), O femeie cu bani de G. B. Shaw (National), Opinii publică de A. Baranga și Presul de I. Băiesu (Comedii). Două pe un balconar de W. Gibson (Mio), Omul care a văzut masca de V. Eftimiu (Giulesci) și altele. Ce-i drept, sînt cîteva și spectacolele proaste care au înregistrat multe încasări, după cum se vede că au fost și premiere care au decedat după a doua ori a treia țire pe scenă. E incontestabil însă că teatrul românesc de azi își are publicul său, căruia adresăm și unele întrebări remarcabile în serie lungă și oferindu-i competiții, ca prilej de a-si îmbogăți criteriile prin comparatie directă, în măsura disponibilitatea pentru artă, dezvoltîndu-i sensibilitatea. Goana după număr, strădania de a umple sălile cu orice preț, prin producții facile, chiar triviale, sau anodine, bizuite pe subliteratură și antiteatrală, ca și mistificarea deliberată a spectatorului, adus în sală cu făgăduieli deserte, în indiferență față de țelurile social-culturale ale artei și, uneori, în afara lor, ar duce la deteriorări ale conceptului modern de artă dramatică și la descalificări ale unor categorii de spectatori, în special ale celor reformati, ale tinerilor.

Critica este, poate fi și mai mult, o posibilă formă formativă — evident, nu numai prin actiunea colectivă evocată mai sus, și care-si are meritele ei, probate. S-a constatat într-o vreme influența directă a criticilor. Dar cînd zărele și revistele publice evită oare croniclele? Sau se poate accepta că le-ar parcurge cu indiferență? Ori că-si verifică numai veridicitatea, prin lecturi postifemum? Atunci cum s-ar explica prezenta sistematică a rubricilor și preocupărilor teatrale în cotidiene, săptămînale și mensuale? Cum se explica apariția, în colecte, a cărților de cronici și studii (la Editura „Eminescu” — unele volume dispărînd prompt din librării la foarte scurtă vreme după apariție), la Editura „Dacia” și, acum în urmă, printr-o inspirație triplă lansarea de colecție, la „Junimea”?

Valentin Silvestru

Continuare în pag. a 6-a

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANE

O istorie a teatrului românesc

fostul secretar al Teatrului National, Ioan Massoff, într-un ritm îndrăcit își duce mai departe monumentală istorie a teatrului românesc, recent apărut în Editura Minerva. Cele două teme sînt: „I. Teatrul românesc în perioada 1931—1940” și „II. Completare: Teatrul National din Iași între anii 1877—1916”.

Pe copertă, Sîcă Alexandrescu, din profil, tinăr încă, dar cu o pronunțată chelie, îl ține cu dreapta de după umăr pe Tudor Mușatescu, care-l face vizavi, tot din profil, cu privirea pătrunzătoare: ochi în ochi.

Într-o notă de la pag. 29, aflăm că prietenul nostru Tudor Mușatescu și-a cîștigat în sedintele Comitetului de lectură al Teatrului National de la 21 și 23 decembrie 1931, comedia Familia Ionescu, care a fost găsită acceptabilă ca „lever de rideau”. În paranteză, la pagina următoare,

Ioan Massoff ne spune că ar fi vorba de „prima versiune a comediei Titanic-vals, menită unui mare succes”.

Peste patru luni, la 21 aprilie 1932, s-a jucat în premieră Sesese diseară, de Pădură Musatescu, în distribuție cu Puiu Iancovescu, V. Maximilian, Ion Talianu și Elvira Petreanu, și în regia lui V. Maximilian și Puiu Iancovescu.

În aceeași stare, la Teatrul National din Cernăuți, s-a jucat în premieră Panjarola, de Tudor Mușatescu, la acea dată și la acea vîrstă, de 30 de ani, cel mai fecund autor dramatic român.

În stagiunea următoare, la 21 noiembrie 1932, are loc premiera capodoperei lui Tudor Mușatescu.

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

Strămoșul

● În pagina a 8-a: ● BUREBISTA — 2050 ● Studia thracologica: ● Getul Burebista, conducătorul tuturor geto-dacilor ● de prof. univ. dr. Radu Vulpe ● O capitală în „pieișmentul getic”: Argedava ● Interviu cu dr. Alexandru Vulpe

TINĂR ÎN AGORA

Treptele existenței

fostul pădurar este profesor de istorie. De la școală merge la cîmărașia lui apomenită cu cărți prin grădina pustie. Cînd plouă coboară înindu-se de copaci. Vorbeste cu toată lumea și nimeni nu știe nimic despre el. Sîd un an și pleacă. Abia i-au înodiat numele că încep să-l și uite. Peste cîteva ani va fi oprit de cineva și i se va spune că a fost și-n satul cutare iar profesorul de istorie va sta cîteva clipe pe gânduri: întortocheate că ale existenței sale au trecut sau nu și pe acolo?

L-am așteptat cîteva ore. Intrînzare pentru a tăia lemne pentru un bătrîn, erou al primului război mondial. O după-amiază a tras la fierăstrău și a despiciut bușteni, doar să-l oada pe sergentul în rezervă reponstîndu-i ofensiva pe frontul de est. Cînd a apărut cu căciula albă de ninsăoarea moale și-a curățat iniți chețele pe urmă s-a descoperit și a pătruns în încăperea caldă. Nu voia să-mi spună nimic. În schimb și-o scoț portmoneul și mi-a întins cîteva bancnote. Să merg și să-l caut pe învîrtăritul din Săldătia, un om în vîrstă care la viața lui de dascăl a zidit cu mina sa cea mai mare parte din școală, a ridicat în satul aproape necunoscut o sală de sport, a mai ridicat și oameni și după ce a făcut toate acestea a penit o zi cînd a trebuit să fie schimbat cu un altul și și fost, dar fără să i se spună ceva, nici măcar „să dorim

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. a 7-a

Genealogia

Triburile geților

Ascultau lumina soarelui.

Cuvintele le constrîngeau

La un cerc de tăcere.

Aveau cetățile lor

în care se putea

Muri,

Dar iată-i liberi

să pronunțe numele

Mîștilor

Și marilor nemuriri,

lătă-i liberi

să treacă prin

Lume,

Ordinea lor!

Triburile geților

Ascultau lumina soarelui.

Cei mai mari dintre

poezi...

Cînd Burebista

interzise bărbaților

Licorile viței de vie,

Cînd Cotiso își

obligase războinicii

Înfrinți

De viteji dușmanilor,

Să doarmă cu nasul

la tăpșile femeilor

Dăce!

Cînd Decebal își tăiose

viața cu sabia

umilînța

Slaviei,

Și tot refăcuse același

DISCURS!

Astăzi, împreună,

oșteaptă

Pe același platou

al istoriei,

Semele noastre...

Claudiu Iordache

JURNAL DE POET

DANTE

am zăbovit un semestru cu studenții

anului doi într-un seminar săptămînal

asupra lui Dante, a epocii și a timpului

profunde care i-au premers Divina

Comedie. Dante este un sacant, un adinc

cunoaștor al celor mai profunde adevăruri fi-

losofice și simbolice ale Evului Mediu, moștea-

mul lumii antice care transfigurează într-o sim-

plăză perentă tot ceea ce umanitatea plămîntă

mai frumoasă și pilduroasă de-a lungul reaurilor.

Rostirea poetică în acest fel își dobîndeste

densitatea și științificitatea nouă, fiind expresia

adevărului precizat în istorie din li-

bertate.

Cu primul vers din comedia începe și Eul

Mediu, conul miiloritorului iar acest timp de

origine corespunde în Dante cu ceasul genezei

primordială, care, conform științei unii teze-

lor orientale, cade primăvara, odată cu apariția

firului de iarbă și al retragerii apelor sub arcă,

astfel ca zborul columbelor să poată odihni cu

ramura verde în cioc pe fața pămîntului.

Acum cînd se îndesă pădurile și se închid

cărățile ocrotesc viața și frunzele mari, în

de umbră, acum drumul e mai greu pentru că

trebuie plămîntul din nou ca drumul dinții după

utarea zăcătoare a termii, acum căldura poate

rătăci cu ușurință și are nevoie vitală de o

căldură.

Apar sălbăticiunile trezite la viață în adîncul

codrilor și de unul singur au-i răci o țire. Și

astfel se ridică într-o slujitoare însoțire pentru

a ieși din hățișul primordial, cel mai luminat

purător delcubînt al lumii vechi, cel care avea

dăru lacrimilor cu precădere. Vergiliu apostolul

Păstorului celui bun precesit din Roma

imperială.

Călușii de Vergiliu, Dante va cutreiera toată

natura creaturilor lumii vechi cuprînsă în

cele două cărți ale cîntării.

Iar acolo unde lumea veche încetează, în-

caltează și putinta lui Vergiliu de a-l însoți

și-l face loc Maicii pruncului din Ecloga a pa-

tra, fecioarei de doisprezece ani ajunsă la vîrsta

desăvîșirii pentru a călăuzi umanitatea prin

poet mai departe către cea de-a treia lume a

existenței neplăcutoare atînsă de arderea as-

cenșionată a paradizului și în acest fel a vîr-

torului atît de greu de purtat și atît de grațios

pentru toți cei viețuind alcătuirea triadică a

logosului în istorie.

Ioan Alexandru

Simbolul unirii

In versurile și lezendele creatorului popular, în filele bătrîne, în îngălbenitele file ale cronicilor, în paginile primilor noștri scriitori și operele creatorilor care au urmat sînt consemnate faptele și evenimentele petrecute pe meleagurile greu încercatului nostru popor: ideea de libertate, de unire a românilor într-o singură țară. Unul dintre cele mai zbuciumate secole din istoria poporului român îl constituie, fără îndoială, secolul al XIX-lea. Simpla enumerare a celor trei mari evenimente, desfășurate în primele sase decenii: revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, revoluția de la 1848 și Unirea Principatelor demonstrează din plin temeinicia afirmației de mai sus. „Unirea Principatelor a reprezentat actul care a pus bazele statului național român modern” — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acest fundamental act reprezintă: „Victoria remarcabilă a maselor de țărani, mestesugari, lucrători și țirgoveti, a cărturarilor progresiști și patrioți”. Printre intelectuali progresiști și patrioți se afla și Alexandru Cuza — de la cărui moarte se împlinesc 105 ani, la 15 mai. Numele lui Alexandru Cuza este strîns legat de permanenta idee a românilor de Unire.

La 5 ianuarie 1859 alesul nației, Alexandru Ioan Cuza, depune jurămîntul de credință, din care cităm:

„Jur în fața țării mele că voi păzi cu sfințenie drepturile și interesele patriei, că voi fi credincios constituției în vîrstă și în spiritul ei, că în toată domnia mea voi privilegia la respectarea legilor pentru toți și în toate, neavînd înaintea ochilor mei decît binele și fericirea nației române”.

Marele om politic al veacului trecut, patriotul înfăptuit M. Kogălniceanu va rosti un emoționant discurs.

În același ianuarie 1859 poporul din dreapta Milcovului, a „pirului fără putere, ce în zădar despărțirea neamului îndrăznise a cere” — cum scria Iancu Văcărescu — se adună la București, pe Dealul Mitropoliei, la Camera deputațiilor, sînt și impune așezarea lui Cuza: „Poporul — notează N.T. Orășanu în scrierile sale memorialistice intitulate O pagină a vieții mele, sau 22, 23 și 24 ianuarie 1859, — nu mai prezenta o adunătură de oameni, ci o mare vie, ale cărei valuri abia se puteau mișca și care amenință să răvășească pe us și pe fîcșere în Camera, ca să-i susție drepturile și principiul său”.

Sub această puternică presiune a poporului, Camera deputațiilor votează pe Alexandru Cuza ca domn al Țării Românești. Vestea alegerii sale s-a răspîndit cu viteala fulgerului, în toată suflarea românească. Pictorul N. Grigorescu va consacra acest amănunt istoric, eveniment: „Atunci am văzut eu ce va să zică bucuria unui popor. Cîntece, jocuri, chioțe în toate părțile. Îți ieșeau oamenii în drum cu oala plină cu vin; care cum se întilneau luau vorba de Cuza, de Unire, se îmbrățșau și începeau horă în mijlocul drumului. Și era un ger de căpau undă undă, dar mai sta cineva în casă? Am văzut bătrîni cari plîngeau de bucurie. Mi-aduc aminte că stam seara dină zăru și făceam deseneuri algerice despre Unirea Principatelor...”.

„Cîrînd Capitala României — menționează N. Filmor — se pregătea să serbeze intrarea domnitorului Principatelor Unite, ales la 24 ianuarie 1859”. Poetul Grigore Alexandrescu scrie o patetică poezie dedicată M.S. Domnului Alexandru Ioan I. Pentru ziua intrării sale în București: „Iam dorit, zi de speranțe, în Fiu al țării, salutare / România investită / În vestimie de serbare, / Îți dorește, țiu urează / De mari fapte viață plină, / Și se-nclînă stelele tale / Ce străluce de lumină”.

Sprînjit de intelectuali patrioți al vremii, în frunte cu M. Kogălniceanu, Alecsandri, Bolintineanu, C. Negri ș.a., Cuza înfăptuiește o serie de reforme sociale și culturale, care au un puternic ecou în sufletul poporului. Actele de dreptate ale lui Cuza, reformele sale, îndobîndi reformă agrară, în dauna boierimii, elaborate dintr-o adîncă dragoste pentru propășirea țării, stîrnesc puternică averseși la reacțiunile conservatoare, care săpă din umbră la temelia tronului acestui luminat domnitor. În anul 1866, în noaptea de 11 februarie, Cuza este silit să abdicde. Poetul G. Barozi va consemna acest act în poezia intitulată Călcarea de la palat: „În ciolo cite-o umbră se strecoară, ocolește, / In-tanericul cătînd / Totu’ tăcînd și-n tăcerea ce orărea prevestește, / Zbirii se aud rîzînd / În palat li e victima, care îi despretușe, / Siur de ai său popor, / Din palat ei vor să smulgă pe cel care prezătită / Mîndrul țării viitor”.

Alexandru Cuza, ca și în 1848, va fi nevoit să ia din nou calea exilului. De data aceasta însă drumul va fi rău întocșire. Se va stînga din viață la Heidelberg, în Germania, la 15 mai 1873. Rămășițele-i pămîntesti vor fi aduse în țară și înmormîntate, cu piositate, de un întreg popor îndoliat. Poetul Unirii — Alecsandri —

Virgiliu Ene

Continuare în pag. a 4-a

Caii

Pe cavalul trac și pe Făt frumos, pe Sf. Gheorghe care omoară balaurul, pe pe Alexandru al lui Filip, pe războinicii Evului de mijloc și pe haiducii istoriei noastre nu ni-i putem imagina altfel decît călare pe cai. Animal mai nobil decît calul nu-mi pot închipui. Omul, desigur, se exclude din această țerărie fiindcă oricîi adevăr ar conștinționa origini specilor, homo sapiens a devenit ceea ce este printr-un salt ontologic, al cărui mecanism secret întrece orice închipuire, încit marele poet Blaga avea dreptate să spună că omul nu s-a născut deodată cu celelalte viețuitoare, ci într-o zi de duminică.

Dar vorbind despre cai să ni-i amintim pe cei din neamul nostru, vorbind cu stîmpanii lor și povățuindu-i spre a-și duce misiunea la

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

petre stoica

Jurnal

Această primăvară mă găsește împovărat de glorie și preocupat de gândul că trebuie să-mi schimb roata de la bicicletă

mă simt atât de bine aici sunt inconjurat de stîmă factorului poștal și de dragostea unei cititoare pe care am întâlnit-o la strandul sôtesc

insectele au ieșit din bezna lor milenară prunii sunt gata să înflorească în septembrie distilez rachuri o băutură pentru zile falcine pentru clipa cînd voi primi titlul de doctor honoris causa

diseră privesc un film despre leopardi apoi exersez la xilofon

Scrisoare netimbrată

Nu mai sunt mohorit dar tu? Afurisit de gatură mi-a trecut unghia de la picior mi-a crescut la loc așadar pot dansa fără grijă în grădina toată se desfășoară conform programului dinainte stabilit catoșii au răsărit la timp curind voi semăna dovleceii și fasolea s-ar putea să-mi cumpăr un berbec după cum vezi e bine ieri mi-am plătit și impozitul pe casă azi am fost anunțat că foarte curind voi fi numit profesor de poetică după orele de prinț citesc Boston Star sau joc domino ca agentul sanitar pe care de altfel îl inițiez în mesmerism tu cum te mai distrezi? imi spui să nu-mi fac griji ai dreptate tot tip de submarin atomic e doar o sperietoare de ciori la treburi din astea mă pricep ce mai fac foștii mei colegi de la grădiniță? mă bucur știindu-i cu mustași și cu roșturi

numai eu am rămas același copil care se joacă cu focul te rog iartă-mă dar aici mă opresc vine ploaia și trebuie să-mi adun manuscristele

Carte poștală

Spui că îți pare tare rău cine te-a pus? mai bine rămînea crescător de furnici

Intervenție la congresul viitorologilor din Sasso-lo

Domnilor a timpul să devenim edoți serieși lumea se apropie vertiginos de anul două mii și totuși copiii scriu pe garduri aceleași vechi buicile veritabile se impuținează vînd cu ochii sonetele și "licuricii sunt pe cale de totală dispariție ca de altfel și frumoasele arme convenționale Turbul din Pisa își revine la poziția normală (înca un semn că toate merg brambura) psihiatrii se înmulțesc ca șoarecii de cîmp mușchii boxerilor se subțiază de ce oare? creștea nivelul artistic al dansatorilor pe sîrmă ghimpoșii de scade în schimb moravul cultivatorilor de varză să tragem un autentic semn de alarmă oprind din mers taurul acesta blindat care ia în corăa nerăvinoasele noastre căprioare ne apropiem vertiginos de anul două mii și totuși că ajungem în gară complet măduci se impune luarea unei decizii urgente și eu vă propun ca primă măsură să organizăm un banchet cu trandafiri cu homeri și evident cu șampanie vom invita și sôracii planetei noastre bogate punîndu-i să tragă la romie în timp ce noi turmăm în pahare ce ziceți domnilor?

Excursie

Proaspăt bărbierit și parfumat cu paciuli dimineața am intrat în subteranele istoriei cu gîndul să admir glorioasa tăcere a viarilor de măsă și seara am ieșit cu pîrul întinerit și cu degetele picioarelor roșii de șoareci din fericiere iubita m-a așteptat la gară și astfel am aflat la timp oportunitatea ultimei știri sportive și alte

ștefan dincă

Se duc

înspre amurguri

Se duc înspre amurguri cerbi, iar Alții? ca de o liniște păgînă Pe unde osemintele din zar Tirăsc tot cerul pînă la țărîna Ascunse-n amintire mai tresar Miresale, ca firele de ploaie Incit nu știu ce flutur legendar Ne trece pe sub tîmple vîpaie Acum cînd poezia ninge iar.

Femeia,

limbă maternă

Femeia, această sîmintă de univers Picătură de viață, și de frumos picătură Mi-a semănat alina lumină pe gură Incit vorba mi s-a făcut vers.

Femeia aceasta, Limbă Maternă Această primă literă a singurii mele Mă doare, cum doare pleoapa de zeu Limezită sub ploaia eternă.

Femeia aceasta rană rămasă În mine, ca un fir de pîmînt și de cer M-așteaptă acolo, învălulată-n mister și (Mama mea, casă, pleacă din casă).

Descîntec

Tu salcim ce creștii înalt Lîngă malul celălalt

Ploaia vine, ploaia trece

Vîntul serii te pebruce Dinspre vară, înspre toamnă Cit încă visat e doamnă Dinspre toamnă, înspre iarnă Cînd începe să se cearnă Dinspre ramuri - frunza toată Și cînd încercăm să-o fată Și suspină dureros Toată Dunărea de Jos.

Salcim cu plebe surse Șingură lîngă pădure Îți pierzi frunzele pe apă Cînd prin trestii ziua crapă Și te uiți spre dimineață Cum se pierd lotciile-n ceață.

Plopuie înalt cît malul, Ascultă vîntul, ascultă valul Imbrăcat în strai de dor Cînd pe Dunăre-i zăpor Imbrăcat în strai de ceară Iarna înspre primăvară.

Tu salcim și tu răchită Plopu cu frunza ruginită Să-mi cîntă din fir de mit Cînd e sîtu-nzăpezit Cînd e Dunărea-nșorită De iubita, neiuibută Și de mamă și de tată Să-mi cîntă din frunza lată Iar cînd vine gîrla mare Mă chemați din depărtare.

ileana ioan

ispititoarele

fetele botcheză dansul acela „Sarea în bucate”. Întrîndea rufele, mîscîndu-se pe zgornicul inăbușit de tobă, venind din fundul grădini: mama lovea aburiturile cu malul. Nu scăpa copac nelegat cu frînghia de rufe, de alt copac de pe latura dimpotrivă a ogrăzii. Cînd cearșafurile începeau să fluture pe sfîrși, fiecare copac părea că a plecat, învîrtind o bătășă lungă, ca să se sature cu altul, după ce l-o va trece peste cap.

Spălău rufelor e o sârbătoare ca nunta. Toate surorile mamei vii și spală împreună cu ea. Verșoarele mele întînd rufele. Ograda noastră e cit o împărăție, de-aceia vin toate aici. Despina, Magdalena, Ruxandra, Bălașa, Mi-litina.

Mă uit la ele din pod, cum rotesc tot mai repede hora izbindu-și pîrul și fustele cenușii de rufele ude.

Sarea în bucate. Iarna. Crîvătul viscolote pădurea din marginea satului și aripii par jumătate mesteceni, jumătate copaci obșnuiți. Ca și verșoarele mele cu fustele cenușii, printre cearșafurile întinse pe sfîrși. Jumătate miresse.

Mama urcă în pod după săpun. — Să nu te mai uiți la ele! — strigă ea. — De ce dansează așa, mamă? — Ca să se mîrle.

— Grozavă-i „sarea în bucate”! — Am să-ți torn o sîntă în ciorbă, dar acum la-o rețor pe scară! — De ce să nu mă uit, mamă? — Cînd se urzește o vrajă prea aproape, poate să te doară capul.

De atunci, în ziua cînd se spală rufele, sint trimis la unchiul Zamfir.

Întru în bolul cu pătrate albe și negre. ocolind cei doi cai, care se privesc. Nici unul viu. Figura de saș de pe mozaicul holului se uită în ochii călului din pictura de pe perete.

Întotdeauna m-am temut că, dacă voi trece printre ei, voi fi prefăcut în stîncă de piatră. În toate oăile sint desenate table de saș. Fotoliul are mersul în zig-zag al nebunului. Dulapul este tura care apără regele. Taburetele sint pioni, ogîndă regină.

Unchiul Zamfir e un împărat trist. Are cinci fete. Nici un băiat cu care să joace saș. — Fetele nu le place jocul în care să nu trapă și să nu fie tînuțe de mijloc, — spune el. Jocul de saș al unchiului Zamfir avea toate piesele făcute din gips. Înalte cit un băiat de nouă ani. Unchiul le împingea pe mozaic. Lucea cine de umeri și o conducea cu grijă în alt pătrat, parcă ar fi traversat împreună strada.

Uneori mi se părea că le și spun ceva. — La uită-ți-vă un pic, — bătea din palme mă-

tusa Teodora, arătîndu-mi. — Unchiul Zamfir e Albă ca Zăpada și treizeci și doi de pitici. Apoi începea să-l certe că n-a curățat soba de cenușă, că n-a scos din poloboc vin pentru prinț, că nu s-a încheiat ca lumea la plisari.

Figurile de gips s-au spart pe rînd, ca eșecurile dînt-un servici. A rămas doar calul din hol. Acum unchiul mută în pătrate lucrurile din casă. Eu n-am ris de el niciodată. Toate jocurile pe care le-am avut, el mi le-a cumpărat.

— Jocul e sarea în bucate, — spunea unchiul Zamfir — pentru toate întîmplările pe care le trăiești. — Fără joc, viața n-are nici un gust.

Maria Bernea: „Peisaj”

Mi-am căutat cutiile cu figuri și reguli tipărite, lăsate în casa unchiului. Aranjez liniile și traversele trenului care trece printr-o stațiune climaterică, printr-un oraș industrial și peste un baraj.

De azi înainte va face o stație suplimentară. De aici se ridică o corespondență specială, cu destinatar comun, scrisorile adresate unui prieten pe care încă nu l-am cunoscut. Toți băieții compun asemenea scrisori, dar nu vorbesc despre ele fiindcă se asemănă cu jurnalele de însemnări ale fetelor și comparația nu avantajează pe nimeni.

Dar corespondența specială trebuie să plece. Trenul poștal o va purta un an, doi, sau o va lăsa chiar în stația următoare. E bine să fim convinși că ajunge la acel prieten. Nu-l cerem să ne răspundă. Important este că ne-a ascu-

tat tocmai cînd am avut să-i spunem ceea ce nu puteam fi povestit nimănui.

Dar trenul poștal refuză să oprească într-o stație suplimentară.

De ce nu vrea să la corespondența specială? E gingașă, ca a formulă de politețe. Nici nu-ți permiți să-i spui pe nume destinatarului. Îi învâltă doar într-o frază lungă, ca un pulver.

— unu prieten pe care încă nu-l cunosc!

— Tată și cutia cu bătrîni mei soldați de poliștiren!

— Pe loc repaos! — le ordon, dar soldații rămîn în poziție de drepți. — Unchiule Zamfir, odată cu jocurile trebuia să-mi dai și puterea unui comandant de batalion disciplinar!

Unchiul își strînge bretelele în cataramă. Parcă ar acorda niște strune de contrabas, pe pieptul lui cit o cutie de rezonanță.

— Toate jocurile de unul singur fac din noi asemenea comandant.

— Unchiule Zamfir, nu l-am putut convinge pe soldații mei să la pe loc repaos!

— Lucrurile au o fire ciudată, — spune el, împingînd un taburet în pătratul din față, și așezîndu-se. Ele nu au copilărie, apoi viața de adult, nu trec prin toate ca noi.

— Au tinerețe fără bătrînețe? — Nu. Au fie tinerețe, fie bătrînețe.

— Înseamnă că unele sint triste și altele vesele.

— De unde știi? Ți s-a plîns vreunul?

— Nu. Mi s-a plîns.

— Atunci nu e nici unul mai fericit decît celălalt!

— Nici jucăriile?

— Jucăriile sint copilăria lucrurilor. Iar lucrurile folositoare sint maturitatea lor.

Nu-mi place să fiu comandant de batalion disciplinar, — am strigat.

— Nu-ți place să fii singur, — a tîlmăcit unchiul Zamfir, și a scos o cheală. Se potrivea la pipetul care a fost cîndva pion, dar a devenit rezină, cînd unchiul a așezat o ogîndă mare deasupra. A scos din el o tablă de lemn și niște surse lastrucite, neînșinate.

Apoi m-a invitat la prima noastră partidă de saș.

Verșoarele mele s-au măritat în aceeași zi. Am arătat-o pe mătusa Teodora într-o după spălău rufelor, povestîndu-i unchiului Zamfir despre cei cinci bătrîni în costume negre, care și-au aruncat gențile nichelate și s-au repezit în rufe, îmbrășîndu-le, ca niște prosti. Nu se mai săturau de mîrosul vîntului din cearșafuri.

Am lucrat multă vreme departe, mai spunea mătusa — da' n-ai fi zis că în loc de pline și vin, niște oameni sănătoși și voinici ar pune mai mult preț pe „sarea în bucate” și pe gustul vîntului de pe pîmîntul lor. Cu asta le-au ieșit înainte zurilele de fete și ei ce crezi le-au făcut?

— Le-au mulțumit frumos, — a răspuns unchiul Zamfir.

— Le-au cerut de neveste! — și-a pocnit palmele mătusa Teodora.

Am înșfăcat tabla cea nouă de saș și am zbughit-o afară. N-am așteptat cursa care trece din ceas în ceas. Pînă-acum am ființ-o într-o goană, dar acum în pod, am așezat tabla jos, pe scinduri apoi am pîșit în mijlocul ei. Parcă și fi fost un lucru. Împins de unchiul Zamfir.

Mă uitam la tabla cu pătrate galbene și brune. Tabla care-a dus în spinare regele jocurilor, mai puternic și mai bătrîn decît toți săbii din lume. Tabla îmbrăcată ca August-Prostul și înțeleaptă ca o spinare de elefant.

Si i-am cerut să mă prefacă în cinci figurine, cinci pioni, care să poată trăi departe unul de celălalt, fiecare ascuns în palma citei una din verșoare.

Mama avusese dreptate, nu trebuia să mă uit, „sarea în bucate” era o vrajă.

— Prefă-mă în cinci lucruri, — mă rog de tabla de saș. — Nu-ți cer prea mult. Și tu ești puternică. Ai schimbat viața unui mare împărat și-a altor oameni de rînd. Nu vreau să mă despart de verșoarele mele. Împarte-mă în cinci!

— Nu pot, — mi-a răspuns tabla — decit cel mult în două: într-o jucărie și un lucru folositor.

Simbolul unirii

Urmare din pag. I

li va închina, din nou, versuri emoționante: „Văzutu-le-am în pace suind scara mării” / „Si-n pace luind calea augustă-a nemuririi. / O / scump amic, Domn mare, o / nume cu splendoare / Sădit pe miriade de libere ogoare! // O clipă aprărit-ai în plaiul veciniei! / Și vecinice mari fapte lăsat-ai României”. (Poezia este datată: „Ruzinoasa, 3/15 mai 1879”)

Pentru faptele sale de o importanță istorică deosebită, numele lui Cuza va rămîne vesnic în sufletul poporului nostru. Paginile și versurile amintite în această evocare constituie un document al profundului patriotism de care au dat dovadă poezii și prozatori vremii, care au văzut în Cuza un ideal împlinit. Unirea, chipul lumii și actele de dreptate ale lui Cuza vor fi transpuse în numeroase pagini emoționante.

Actele de dreptate, faptele lui Alexandru Cuza au dat naștere unei adevărate literaturi. Ele au constituit și obiectul unor ample studii. Este suficient să ne reamintim pe cele semnate de Iorga și A.D. Xenopol, dar mai ales fundamentala carte asupra vieții și operei lui Cuza aparținînd profesorului Const. C. Giurescu, apărută în 1966 la Editura științifică, din care reproducem emoționantul său final: „Cuza a fost, în fond, un mare revoluționar al poporului român și a urmărit stăruitor îndeplinirea programului revoluției de la 1848 și a contribuit în chip esențial la îndeplinirea unor puncte principale ale acestui program. A binemeritat astfel de la patrie: numele lui va rămîne înscris cu litere de aur în cartea istoriei poporului nostru, alături de numele marilor voievozi și domni ai lui”.

Cînd dinspre cîntec Chira-Chirilina, Se-nțoroc spre orașul cu un zeu.

Unde salcimii ard legende-n ramuri Unde sint ochii picături de cer; Orașul meu inconjurat de flămuri Oraș crescut pe-un os de ienicer.

Cu Dunăre la glezne și la frunte Și cu femeii frumoase cum nu sint Decît narcisale crescute-n munte; Orașul meu - metaloră-n cuvînt.

Aud cum trec călări înspre nisipuri Bășcași noaptea spadă lîngă spadă Din Brăila mîri fără chipuri! Răsar în Cereca de zăpădă.

În Locul Dulce-i nuntă și se-nțrec La loc bărbotî nelătmărit de vin Căci a trecut pericolul de-nec Și-n Comoroca s-a întors Codin.

Păsări de baltă, păsări dinspre sînge Peștii au solzi ca florile de tei Brăila ca o mamă mă atinge Și-nțineresc cu toți salcimii ei.

Eroii

Eroii vin spre memoria noastră, puri Cu lumina de veacuri la temple și frunți Vin cu legendele țării pe guri Tineri, sau de ninsoare cărunți.

Pe oase lor răspîndite în vînturi A crescut iarba ca o mîngiere de seară; Și cînd au căzut pe străine pămînturi Ei s-au întors cu inima spre țară.

Eroii nu dorm sub Cîmpia Română Nici cînd n-au dormit sub pămîntul român Cu barda, cu spada, cu pușca în mină Eroii sint trei și de veghe rămîn.

În memoria noastră, de istorie plîină Eroii sint via ce niște ape de dor Căci România aceasta de eternă lumină A crescut cu un fruct pe umerii lor.

Cîntec pentru Brăila (I)

Ma-i dramă e întotdeauna-napoi Cînd peste flutur barca se îndoaia Lumina a mîri între noi Și e speranță e așteptare-n ploaie.

Orașul, doar orașul mi-a rămas Cu frunțile salcimilor de nea Și cu Terența mîri fără glas Al bălții din copilăria mea.

Culeg ciulinii la margine de șanț Și port pe pleoape flămurile zilei Ca o mătase dintr-un vechi Biazăț Intinsă peste porțile Brăilei.

Nocturnă, mîna amintirii scrie Pe aripa ceteții ca pe soare Și Dunărea, noian de apă vie Mai caută metafore-n vapoare.

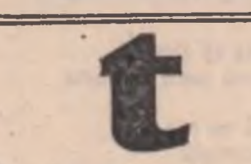
N-am loc în sînge pentru alt tîrim N-am loc în suflet astăzi mai frumos Decît pentru Orașul cu salcimii Nemuritorul Dunării de Jos.

Cîntec pentru Brăila (II)

Dacă mai crește piatra lîngă casă Lumina iernii ștreșină să-i fie Să treacă mîru-n sinul de mireasă Dorul de sălcii, mi-l trimiteți mie.

La ceas de-amurg cînd tremură lumina Și-n port corabia lovește-n cheu

teatru

Alibi

Ceea ce surprinde în noua comedie a lui Ion Băieșu este enorma aglomerație de pontife, unorii dramatice alteleor simpli teatre, într-o convenție la care actorii par să participe în calitate de co-actori. Saltra este, ca să spunem așa, totală, vînd nu numai nivelul lingvistic-existențial al personajelor ci și un anumit mod al creației dramatice, caracterizat prin obsesia problematicii și a actualității cu orice preț. Desfășurarea tramei va derala constant de la traseul impus ori abia regăsit, fără ca noul determinat să ajungă să detalieze nucleul evenimentului. Nihilul se dovedește a fi invulnerabil precum Anteu, avînd în același timp o nebănuită disponibilitate proteică. Eroii „ad țără să se lovească” lumea este un burete absorbant unde totul se aneantizează, experiența învățată și aplicată cu ochii închiși, clișeeul, stereotipiile se închid în sine trîmbîndu-și orăzîlos pretenția comunicării. Comedia este aici replica spontană a inconsistenței activismului neretlexiv, viața, dragostea, crima fiind, în infernul vesei al universului lui Ion Băieșu stările negative vînt devorante încă de

la naștere de o amorță pozitivitate. Există soluții pentru toți așa cum există certitudinea că mine va fi o nouă și identică cu cea precedentă. Investiții cu rudimentele de caracter și conștiință de sine hipertrofiată adesea, eroii apar într-o postură amenințătoare atunci cînd promit că știu ce au de făcut, pentru viitor. Este momentul în care albiul, verhiul albii, i-a pîrărit ori a fost negat și trebuie să ne așteptăm la proliferarea, acum sub semnul scriosului și a intransigenței moralizatoare, a aberației. În spectacolul de la Teatrul Bulandra, regizorul Cornel Todea și-a afirmat preferința pentru aspectele mini-malizatoare ale textului, adăugînd praznismului excesiv vagi efecte sentimentale, în limitele bunului simț. Încercarea de umanizare a ceea ce este calp și futit transportă evenimentul într-un context incert, dar lipsit de forța ambiguității. Aerat și semnificativ prin coerența spațiului de joc, decorul lui Dan Jilianu. Ovidiu Schunbăcher și Aurel Cioranu realizează o bună comunicare scenică personajelor Bubulac și, respectiv, Gică Crucescu. Tamara Buculeanu, interprete Eleonorei, însoareș exagerat trăsăturile exterioare, de rapid efect comic. Bun Mihai Vasile Boghiță, în rolul episcopului Miliihanului, Mihai Mereuță, Gelu Colceag, Cătălina Pintilie, Aurelia Sorrescu și Nora Giun însușește în mod diferențiat celelalte personaje.

Valentin Dumitrescu

film

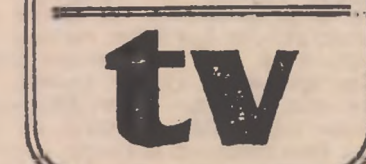
Vocație și profesionism

Atîșele anunțînd „un nou film istoric de Sergiu Nicolaescu” vor parăcă să atragă atenția asupra unei vocații artistice, iar realizarea artistică nu depășește informația documentară. Tot ceea ce ține de tehnica profesională este bine structurat, ca în toate filmele autorului, fiind vorba, așa cum am mai spus de un remarcabil profesionist. Tot ceea ce ține de fond, de lumea de idei și dezbateră tor este plat. Or, filmul acesta, anunțat ca film istoric, era necesar să respire și să transmită ceva despre permanența sufletului românesc, conceptul românesc despre popor și națiune, nu numai în cuvînt ci și în subteranul materialului filmic. Atracțiile războiului, cruzimile ce apar inerent în focul luptelor, grotescul multor situații, specific umane (uneori gratuite și lipsite nu numai de sens dar și de filtru estetic), momentele limpezi, chiar pure, ale relațiilor dintre oameni, avîntul sincer, năvalnic al celor care pînă la urmă s-au dovedit a fi eroi, indoielile și speranțele, sacrificiul și satisfacția izbindu-și prezent în film cu abundență dar nu înscrisă în text, sunt elemente care aparțin adevăratului profesionist a acestui film. Impecabilul profesionist a neglijat artizatul din el însuși, necerîndu-l cit tribula să-i ceară.

consistența operei de artă. Documentația nu este bine asimilată de intenția artistică, iar realizarea artistică nu depășește informația documentară. Tot ceea ce ține de tehnica profesională este bine structurat, ca în toate filmele autorului, fiind vorba, așa cum am mai spus de un remarcabil profesionist. Tot ceea ce ține de fond, de lumea de idei și dezbateră tor este plat. Or, filmul acesta, anunțat ca film istoric, era necesar să respire și să transmită ceva despre permanența sufletului românesc, conceptul românesc despre popor și națiune, nu numai în cuvînt ci și în subteranul materialului filmic. Atracțiile războiului, cruzimile ce apar inerent în focul luptelor, grotescul multor situații, specific umane (uneori gratuite și lipsite nu numai de sens dar și de filtru estetic), momentele limpezi, chiar pure, ale relațiilor dintre oameni, avîntul sincer, năvalnic al celor care pînă la urmă s-au dovedit a fi eroi, indoielile și speranțele, sacrificiul și satisfacția izbindu-și prezent în film cu abundență dar nu înscrisă în text, sunt elemente care aparțin adevăratului profesionist a acestui film. Impecabilul profesionist a neglijat artizatul din el însuși, necerîndu-l cit tribula să-i ceară.

Corina Cristea

televiziune

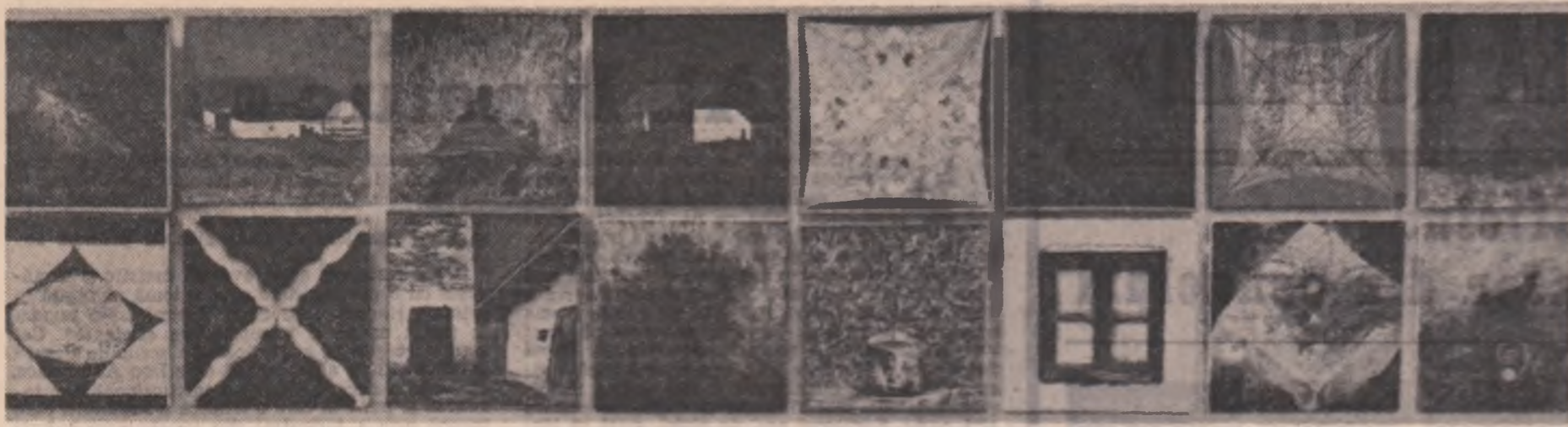
Onestitatea efortului

Imi plac emisiunile lipsite de ostentatie. Emisiunile pe care craincele televiziunii nu le anunță cu două-trei ore înainte. Emisiuni frumoase, modeste și cuminti ca fata mosului cea sfioasă. Emisiuni care trec prin programe, iar unorii de pe programul 1 pe programul 2, în virful picioarelor parcă, subîlîndu-se foarte ca să încapă între celelalte. „România pitorească”, „Tezaur folcloric”, „Meridiane culturale”, „Agenda cultural-artistică”, iată numele a citeva din aceste emisiuni care, deși nu vor fi niciodată transmise simbăta sau duminica la ora 8, seara, sint simpatizate, chiar stimulate și pentru onestitatea efortului realizatorilor. dar mai ales pentru dorința acestora de a se inscrie exact în aria lor tematică. În ce ne privește (continuu) să credem că emisiunile consacrate literaturii, inclusiv recităriile care de obicei intermediază între două emisiuni mari, sint încă prea puține și nu întotdeauna bine plasate în programele televiziunii, nu putem să nu recunoaștem semnțele bune din ultima vreme, concretizate mai ales în această modestă „agendă” a Julietei Tîntea și a colegelor sale, o „agendă” cu pagini mici, e adevărat, dar multe și frumoase, care îl pot orienta în ultimă instanță pe telespectatorul care o „răsfoiește” simbăta după-masa cu gîndul la Chaplin.

la altul prin expresivitatea sa deosebită în rolurile dificile care i se incredintă. Un asemenea rol a fost cel din „Muntele”, piesa lui D.R. Popescu, televizată marți, 2 mai, în Interpretarea Teatrului tineretului din Piatra Neamț. Ciudadul rege dad, Dromichele, care își împărțea timpul între albinărit și filozofie, ziua, și luptele cu Invadatorul macedonean, noaptea, a găsit în Mărlăle un interpret excelent, bine condus de celălalt. Nu o plicut mai puțin costumele și scenografia, care, în ofsida bunelor intenții ale autorilor, ni s-au părut puțin „prețioase”.

Horățiu Măilele este un tînar actor care se afirmă de la un spectacol

Iulian Neacșu

Marin Barnea: „16 studii de 35x35 cm”

marian drumur clipa unei zile

O dată cu Dumitru Iroane mai coborâra clipa călătoriei pe peronul sării: pasagerii alinați la destinație, căușători de apă proaspătă, fumători Intenpenți. Aerul proaspăt al răsăritului, gura amară și ochii uscați îi aminteau de grăba pederă spre gară, străzile întunecate și tăcut, pustii, forțata sălii de așteptare, lumea de la casa de bilete, tremurul înainte de imbarcare. Se îndreptă spre ieșire ținând în fața sa valioara, recapitulându-și orele predestinate ale acelei zile: hotel, conferință, oras, reîntoarcere.

Marin Barnea: „Proper la Toscana”

Mai fusese în hotelul la care se oprise; avea certitudinea că este de-a casei și primi satisfacție făcând cheia unei camere cu ferestre la stradă, împreună cu asigurarea că nu va fi deranjat inutil cu un colcoțar. Urcă destul de repede scările și pătrunse în cameră: trei paturi îl așteptau. Îi aluse pe cel din unghiu mort și îl încăperi, unde nu riscă să-l trasă curentul. Puse valioara pe pat, o deschise, scoase cele două cămăși de schimb și aranjă în baie trusa de toaletă. Rămase un timp în fața oglinzii, cercetându-se, apoi reveni, puse cămășile în dulap, își aranjă hainele în ordine pe un mezas, îmbracă pijama și ațarnă unesutul în dulap; scoase dosarul cu acte, mută valioara pe un taburet, se întinse pe pat și începu să-și reiectească expunerea ce urma s-o susțină la conferință. Mîna lui acoperia cite o jumătate de pagină.

Într-o dată, se scaldă de sudoare; ceasul arăta ora douăsprezece. Se sculă și se îmbracă meticuloz, controlînd diferitele etape. Puse în buzunarul de la piept nota recapitulativă. În cuie usa, verificînd-o, coborî și depuse cheia la recepție.

Strada luminoasă și puțin animată, înfrunzită, cotea domol în depărtare, unde casele se îngîmbează și se ridicau, înfrîntîndu-se cu verdețea dealului punctat de pilonii rețelei de înaltă tensiune. Coamele altor dealuri se conturau în depărtare, circulară la orasului, mai rădăle și mai înalte, pierzîndu-se în albastru de mînt și ceruri.

Dumitru Iroane găsi lactobarul pe care-l căuta, zăbovi asupra felurilor de mîncare și îi aluse atenție prințul nu-l împiedică să-și recapitulaze divizarea timpului; aprecie că îi reușeau două ieșiri în oras, pentru micul cumpărături cit și pentru a constata schimbările exteroare ale străzilor, Mestecînd, își scruta comenșii, — haine, priviri, gesturi asupra farfurilor.

Îesînd în stradă, se decise să descrie o aproximativă spirală, lînd ca punct de plecare lactobarul. Regăsi maroniuil usilor și ramelor de ferestre, „maro de B...” cum obișnuia să spună, stucaturile clădirilor vechi, blocuri implantate din loc în loc, balconate și colorate, trecători civilizați. „Virutele sînt mai asezonate decît la noi, își spuse, unele articole nu le-am văzut în altă parte, posibil ca vizitarea magazinelor să se soldeze cu cumpărături”. Magazine, localuri, clădiri vechi și noi, forțata locurilor îi dădeau senzația unui explorator deglizat, imparțial; paralel, se gîndea la caracterul de amenajare a propriului apartament, pentru care nu de mult timp achitase avansul.

Un ceas îi amînti că trebuia să se îndrepte spre Clubul orasului. Ajunse la timp și își începu expunerea, privind rar peste nota recapitulativă. Îi făcea plăcere să vorbească despre domeniul său tehnic și se bucura că avea parte de un auditoriu suficient. În încheiere, răspunzînd unor întrebări, admiră precizia cu care se completau argumentele, unidirecțional, imprimante în constința sa, creînd adevăruri științifice.

Părăsi sala mare și după o scurtă discuție cu organizatorii, în care acceptă să revină și se refuză orice fel de invitație, regăsi strada și gîndurile sale.

Își cumpără ziarul local și refăcu portul din plimbarea sa anterioară, intrînd în magazin răbdînd zăbovire, un oraș sollicitant, întrebînd de obiecte care nu-l mai făceau să se simtă necesitate; unora, se gîndea la o invenție mai veche și sa, nicodată materializată, marea ameliorată.

În timp ce recepționerul își aluse nasul mare și fata mălăieie asupra chitanțierului, Iroane, cu mâinile în mîni, privindu-l, nu se putu împiedica să-l asemăneze cu un arsur, „Golgota”, adică.

Camera era goală; peul de lină ferestrară avea sămăra dată la o parte pe lîmătuie; în scurtimea de pe masă era un bibel de tram, metalic, Dumitru Iroane îl cercetă. După șase de kilometri” marmură și, apoi se îndreptă spre chioșc și-l deschise. Era valioara sa și mai era o sacoză deosebită. Avea încredința că aude un zgomot de corambet. Se duse la ferestrară și scrivi afară.

Începu să se desbrace, amîntînd hainele pe scuturii unui scum. Prevedea o altă cămăși: oca purtată o țevă în țiar și-o trase peîntr-o bazoie. Sosise desorientat. Îi potrivea și-l așeză pe noșterii. Își luă cantonierii de mîna și se duse în baie, unde își făcu toaleta de seară. Într-un moment, revăzu în camera și se gîndea de culcare. Reveni să-și blocase simțurile cu surd de activități rituale. Lăsa ferestrară puțin crîșnată și își puse vată în urechi, apoi stinse lumina. Deplin în stînd detașate constructive ale inventivității sale și adormi.

Dezvăluită secesi al șezorilor desorientatului și afișe șezorii. Dîndu-și o mîna, ocol șezorului și lîmănu și simple șezorile de pînă a treierii. Se ridică din pat și scriese contra o clipă lumina; camera era goală. Anșina din nou lumina și nevoi cu atenție. Ferestrară era mai mult decît un țiar, era o tăcută șezor și avea în vîntul și-l mîntuie. Deșinșe dîndu-și șezoră comșie era acșoa, alături de beșutul său. Nîmă nu pînea cîntec.

Începu să se îmbrace; acșoa vată din urechi. Începu de a-și lua haina, se duse în baie și dîndu cu pînă pe pînă pe țiar. Începu să se desbrace, revăzu în camera și se gîndea de culcare. Reveni să-și blocase simțurile cu surd de activități rituale. Lăsa ferestrară puțin crîșnată și își puse vată în urechi, apoi stinse lumina. Deplin în stînd detașate constructive ale inventivității sale și adormi.

Iubesc drumul...

Urmare din pag. a 3-a

— Cu superio vi se par mai puțin realizate în teatrul pe care îl scrieți?

— După ultimele radiografii, nu garantez că peve citiva zile nu vor fi altele, ceea ce mă eșerează la „erori” pieselor mele, ca și în cele ale confăclor mei: este lipsa flagrantă a unui element cultural, cabodii. Personajele noastre sînt mînti de epica împietrit și de sarcinile morale sau de pechetele pe care le am de îndeplinit, atît de imperios încît nu mai au timp decît pentru o viață și o respirație simplistă, asociațivă, directă, seacă. Ocul este totuși un țezur labulos de asociat și amîntit, asta are lînvîtat-o nu numai de la Bergson, Marquart și Bellow. Din păcate personajele noastre nu au în cap decît „beton” și chieva ideii deșere morale, nu prea multe ca să se încareze unele cu altele. De aici rezultă pînă cu o palpabilă socializată împoșt înțelegată. Părușăle lui Cobov se plîngese că nu cîștece că nu știe cine e Dobrolubov și a fîșșat cu un anume regret care mărea sensul umanist al pieselor lui. Eu nu știe că ar trebui ca atare ca personajele noastre să sublinieze tot timpul că știe cine e Dobrolubov. Chiar știe, dar lipsa la ale a criticării ser intelectual este la fel de plîngătoare. Ca și cum construcția unui baraj sau a metropolii le-ar împiedica să „trăiască” și alieva decît momentului „betonului”. Ca și cum personajele noastre ar spune: „Azi construm. Mîine vom face conexiuni și țaciale înteleșionate. Poate că cine știe, vom alina cu acșii de pînă de pe lîmătuie Caramanșului”. Dar trîm un timp al șezorului în care nu trebuie, nu avem dreptul să facem abstracție de nimic din ce e omensc. Și tot ce știm e omensc și șez dreptul la respicț.

— Expansi-vă preferințele în materie de dramaturgie românească contemporană.

— Baranga, Maxila, Radu Dumitru. Primul doi sînt opera lor perfect încheiată. Radu Dumitru pentru că teatrul său de structură poetică este de o contemporaneitate universal valabilă. Do-văzu succese sale pe mai multe merite ale glorioșii.

— Cum înțelegi dr. poezia noului text dramatic?

— Cum înțelegi dr. dramaturgia unor poezii? De exemplu ale lui Mănușescu. Sau ale Anșii și Marșescu. Sau Prost. Căci că este o șez de spirit. Am avut pînă la a cîmă scriere am țilă acșoașă stare. Poetică. Nu-mi cereți să o explic. Nu ține de tehnici. Este ca lînvitația. O al. și șez-o. Nu o mai ai. Și atunci cînd înțelegi dr. vorbesc despre ea, ești ca bălînții lăudăreții din vîntul și-l mîntuie.

— Ce șez dăți convinsului „ajutat” atunci cînd este vorba de un „ajutat”?

— Nu mai extînd timpul pentru „ajutat”. Dramaturgie în diferite țări și regiuni fierbinți ale glorioșii pe care în țac șez stătuții noastre do-văzu. Căci în țac și în țac șez în care și convins „ajutat” state” poezii do-văzu lînvitații pentru pacea lumii, că și „ajutat” pot fi ajutat.

— Vi se pare că în teatrul scris azi se mai înțeleg poezii și rezolviri de alătării?

— Este o concepție funcționalistă de „șez ajutat”, în care șezorul personal dînd-o pînă trebuie să l se dea cite o șez de îndreptare. Ce ar fi șez Shakespeare dacă ar fi trebuit să-l umanizase pe Richard al III-lea? Dar știe cu ce șez egal șezor pentru un dramaturg acceptarea umanizării sau a îndreptării unui personaj? Cu o achiziție ba de multe ori chiar cu șezura pînă pe șez. Ce, e puțin?

— Care este părerea dr. în legătură cu conflictul dramatic? Pînă unde poate fi acest „interiorizat”?

— Interiorizarea este o călătorie fantastică. Iubesc drumul fastos al volierelor morale, al motivelor care duc către țez. După mine, aventura lui Columbus a lăsat alșit în momentul în care acesta a convins-o pe regina Isabella că înșii continent trebuie descoperit. Restul nu a mai reprezentat decît mîntuie, obștinșile plicșiei și călătoria de meșerie.

— Mai aveți ceva de spus?

— Ca dramaturg sînt nevoia unui săptămînal de teorie și literatură dramatică. Fără o asemenea revizită nu avem o rampă de lansare a ceea ce scriem. Fără o revizită care să se re-predine pe noi dramaturgi, nu doar spectacolul, nu putem vorbi despre revoluția dramaturgiei contemporane.

constantin abăluță

Călătorie într-o călătorie

Stau întotdeauna la ferestră cite-un cap de om trece prin dreptul ferestrel pleoapele mele capăt o vibrație secretă mama muri sînt ani de-atunci și ani sau nu mai mult de citeva ciocănituri la ușă sau e zgirietură perfidă pe geom inclinația ploioasă a tablei pe case mici iluzia unui pahor rotit pe degete pînă cînd lumina se filează și scaunele plutesc lin prin odaie și trențele linguesc dușumeauo.

Iubire

Sînge șezat pe hîrnurile negre cite păsări au numărat. Pe-afară nu-i rugă de pași dar deschînd ferestra străinii apar goi. Unul are o țipșie-nutecată pînă cu măruntăie de la păsări altul o legătură de nulele. Norii îl conduc pe băiutul cu piinea

la subraț pînă în dreptul morii unde se leagănă tufele și unde un străin pe găuri de flaut arviele singele ce nu a fost iubit. Picuri grei sar pînă pe costie unde multimec talie crăci de țez. Trezî-vă morților în casa de pe deal trîi-veți pe un morman de paia și altul de zăpădă. Atunci din virful dealului cătu vîntul și rupsse cîrțile și făcu ochiul bun.

Obiect de tăcere

Un ciine rătăcește pe străzi mă lui după el e noapte fără importanță e mînușă țirită de vînt pe rigolă.

Ajung lîngă o casă mare vibratii întunecate mîrosul de benzînă îl grilajului citeva lucruri de voci pierdute capcane la care cîinele miriie o clipă apoi pornește iarăși trece prin cenușa altor pași se-mpiedică de o potcoavă latră la firețurile unui portar răvășește citeva grupuri de frunze apoi se ghemulește lîngă un zid.

Requiem

memento : 4 martie 1977

Șoptești despre oamenii înghițiți de pămînt le uși în oglină îți răsări părul auzul cșersat prin calendare vestește decolarea

unui aerolit și-n spatele fiecărei imagini a miinii descoperi un vad cu ape fără țel se-napoiază vîrșii pe alte coridoare escalele triumf ca rozătura pantofului seara femeile țipă scurt și jîțul rămîne fără picior Apoi gitețul puținilor martori e luminat cu făclii de ocazie hainele aduc larma plopiilor prin oădi

pustiile pe unde nimeni nu va călc- în veci pe-o masă un măr așteaptă mușcătura ca un val depărtat piezișă lunecare a cerului în dimineță imi subțiază buzele ca pentru mari ninsori

vasile andronache

Steaua poetului
Nu s-a pierdut coroana purității
Cî formă originară
Încă nu e-rvinsă

Poezia
Desemul cu singele
Poemul existenței

Două note
Un gîrier
Lumineză neaptea

Trupul iubitei
E o tăcere în
Formă de vioră.

Inimile noastre două felinare

De mai pot prin lume iar petrece
Gures ca un astru și-nărdnez
E pentru că repede de-al trece
Tu pe mine încă mai pui preț

Votă eu de aur pe sub ramuri țez
Făcîmte doruri sîltă în cîntări
Pînă mai păstrăz încă formă cheil
Coapsa-și de zăpăd deșvelește ritmuri

Inimile noastre două felinare
Noaptea în adăie frează-ți simite
De șite pace într-un șchi de mare

Limpeză mina de abaste ploii
Trece peste crîmă simului și tace
Cum pe ope luna călătorește și oul
Formă muzicală proaspătă desloca

radio

„Tinerete, tinerețe...”

Nu, nu este cazul încă, să fie melancolic și să îmi arunc priviri de tandrețe sau minie în urmă, dar tinerețea pe micul sau mare ecran, în presă sau radio îmi crează mereu senzația trăirilor pure, un oraș oprit, un țez fals poate stîca totuși. Pentru că tinerețea este vîrstă absolutului (totul sau nimic), contrafăcută, regizată, artificială, pedantă etc. ea devine cel mai trist lucru din lume. Sau, altfel spus, tinerețea este o probă de maturitate pentru orice aspirant la creație.

Programul III, specializat (și specializat) în probleme ale tinereții (avînd emisiuni cu și despre tinerețe), a dat o astfel de probă la începutul lunii și pentru că a fost trecut cu succes nu mi se pare țeză o conșomna acum. A fost un adevărat tur de forță (cantitativ — număr de cre de emisie, și calitativ) ce-a necesitat nu numai muncă, dar și putere de creație și selecție, de clarțivne și gust.

plastică

Unul dintre cele mai complicate lucruri pentru persoanele care se ocupă cu comentarea periodică a „laptilui” plastic este să scrie despre un artist deja cunoscut, care are deja o reputație consolidată, un stil de factură personală interior îndelung comentat. După ce unui artist plastic îi se dedică o carte, el ajunge să fie considerat automat un clasic în viață.

Eliberarea tensiunii

Pictorul se arată a fi același tehnician desăvîrit al echilibrării maselor mari de culoare. Obligat de natura tematicii ciclului prezentat — o suită de peisaje marine — el diferenziază subtil tonurile albastrului conferîndu-i aspecte aproape ireale. Stărilor diverse sufletești ale picturului în fața priveștii eterne schimbătoare a mării îl corespunde tentativă de a atribui culorilor o funcție simbolică. După viziunea întregului ciclu se are o imagine mai clară a ceea ce înseamnă pentru pictor un roșu intens, un galben-ocru, o violență izbucniră de galben.

muzică

Printre concertele ultimelor săptămîni, unele de ambiție a tehnicii și virtuozității, altele de accente tematice, radiază o seară fermecătoare, un recital dat recent la Conservator de către clasa de canto a profesorului George Ionescu. Poate nu pe-am fi oprit la el dacă tocmai acest farmec, o naturalitate de izvor, o bucurie neprefăcută de a cînta, nu ne-ar fi amîntit că există încă talente neaprite care împărtășesc fără stavilă lumină și sinceritate.

Lumină și sinceritate

Dintre ceilalți interpreți îl mai putem remarca pe Valeriu Turcu, bariton cu bună stăpînire a unei voci frumoase și bine cultivate: sensibil în duetul din „Flautul fermecat”, plin de haz în aria lui Gianni Schicchi de Puccini, dovedind deopotrivă subtilitate și amploare vocală în aria lui Herode de Massenet, imprimînd cvartetului de Zanolini „The water is wide” timbrul nostalgic al cîntecelor populare americane.

atelier literar postea redacției

DORIN M. ȘTEFANESCU: Drumul nu e bun, ceea ce se poate deduce cu ușurință din acel repetat „nimic nou” care, ziceți, nu vă „ajută efectiv”. Dar ce-ar putea să vă ajute chiar efectiv? Drumul adevărat, al dv., trebuie să vi-l găsiți singur (asta ține de vocație, de talent — dacă e, sau dacă nu e...), sint o putere oferit rețetei, chei universale, metode infailibile etc. Căutarea acestui drum este tocmai ceea ce s-a numit „chiluz creației” și pe acesta trebuie să vi-l asumăm direct și în întregime, dacă simțiți că sinteti, că trebuie să fiți poet. Noi vă putem spune doar (și asta cu destule, inerente aproximativ) când și unde ai mai făcut un pas spre acest țel, când și unde v-ați apropiat de poezie. Dacă n-ați realizat nici un progres, dacă bateți pasul pe loc, vă vom spune, bineînțeles, „nimic nou”, ceea ce credem, e foarte clar și surprinzător (și ne scuteste de a bate apa în piua și de a risipi timpul și spațiul celor — foarte numeroși — ce așteaptă la rind răspunsul cuvenit). Deocamdată, paginile dv. sint o pură estetică grație, făcută rădăcină, uscată, care nu transmite și nu comunică nimic. Trebuie să vedeți, însă, la urma urmelor, dacă „drumul” (sau numai el) de vîm, dacă nu e vorba de niște insuficiențe, înapătitudini mai profunde, dacă nu chiar esențiale.

MARINA DUMITRESCU: În general, lucruri uscate, prozaiice. Totuși, în „Primeneală”, „Princi”, pare să se audă și un fel de murmur liric. Încă nu e clar, mai trimiteți.

A. NELEGA: Unele semne, încă neconcludente, mai ales în „Soarelui”, „Problema”, „Acvariu”. Să vedem ce mai urmează.

RADU CIUBOTARIU: Sint și unele accente de bun augur, printre multe compuneri convenționale, „făcute”, pline de locuri comune. Aceste accente sint sesizabile mai cu seamă în

„Autoportret”, „Litanie”, „Devenire”, „Vino”.
S. VARLAAM: Scrisă îngrijită și cu corectare îndemnată, povestirea pare să ateste aptitudinile pentru proză, chiar dacă (deocamdată, sperăm!) umbra lui Gemy Zamfirescu e încă dramatică.

VICTORIA M.: „Somnul” dă, cel mai bine, măsură unor posibilități lirice incontestabile. În rest, compuneri de efort și „lucru manual”, mai mult sau mai puțin modeste, mai mult sau mai puțin inspirate. Dar, cum ziceam, sint motive să așteptăm pagini și mai interesante.

Nicolae Ovejan: „Orașul”

ANAMARIA MUNTEANU: Calligrafie subțire, limpede, transparentă, cu ecou susținut și perspective reale („Atunci cînd”, „Femeie intrînd”).

VALENTIN CONSTANTIN: Vervă, inteligență asociativă, priză la „sarc” și paradox și chiar un dăm de poezie, în toate paginile — dar nu e oare cam prea tirziu (dacă nu mai rău) pentru niște parafraze urmușiene? Incercați și alte formule, mai noi, mai personale, și s-e-putea să rămîneți surprinși. Oricum, țineți-ne la curent.

ȘT. ZAMFIRESCU: Ceva mai bine în „Coșmarul”, dar lucrurile sint încă la nivelul primelor încercări. Ca să obțineți rezultatele așteptate, va fi nevoie de o ucenicie îndelungată și studiosă.

M. ERGAS: Lucru curat, verificabil, îngrijit, îndemnat, ușor desueta, arhizantă, dar compatibilă cu tema și structura lucrării, și ea dintr-o simțire romantică-venerabilă. Se poate discuta și oportunitatea, „rezonul” reluării unei astfel de formule, dar mai ales rămîn discutabile, neconvingătoare, „conflicții”, problema și soluția propusă.

Remus Geogel, D.L.C., Sand, Emil Roșu, Vasile Turbais, Gh. Văcăriu, Livia Diana Văcăriu, George Pop, Alex. Axinte, Radu Vlaicu, Sidana, Augustin Boia, Mariana Mavriche, Viorel Munteanu, Marcel Roit, Alexandru L.P., Varona Victor, Victor Popescu, Grigore Bălanescu, Rodica Popel (ceva mai bine, în „Cînd iarba”, „Toamnă”), Costel Dinu, Ana Rus, Andreea (Tg. Mures), Marin Aurel, Apedoele Crăciunescu, L. Postolache, Traian Gruloni, Dumitru V. Ciocă, C. Acostas, Ion Fritură, Ionel Tîrcă, Ion Măgherusan, Emil D. Adrian, Lazăr M., E. Florian, V. Victor (Cluj), Roșu Mihai, Adriana Fain, P.D.M., G. Iulian, I.N. Cugreanu, Ion Tălmăciu, Lia Nata (ceva mai bine, în „Limba de cioprt”), Dan Dyl, F. Tomescu, G. Brăllia, Alexandru-Angelo (pe viitor, texte dactilografiate): Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCALITE: „Priveste luna”, „Călătorie”, „Mască”, „Puritate” etc.; „Iluminare”, „O, cuvinte”, „Portii de scapare”, „Amfora noaptea”, „Cuvintul iubire”, „Miinile”, „Omul munte”, „Semnul de foc” etc.; „Trecutul nu se uită”, „Gînd pentru Bacovia”, „Unirea principală”, „Parodie”, „Măsurare”, „Flori” etc.; „Autumnală”, „Flori de cal”, „Toamnă tirzie” etc.

Geo Dumitrescu
N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Drum cosit

Odată, bunelul a luat
Pe un umăr, dimineața,
Iar pe celălalt, o coasă...
Și așa o plecat ca să taie
Vara pînă la rădăcină
Și s-o adune pe rînd
În căpîie.

Din neatenție și-o cosit și drumul
Și n-o mai avut pe unde
Să se-ntoarcă acasă.

VIORICA D. CATUNEANU

Cimpile copilăriei

Sears,
preschimbant în dor
cobor în cimpile ninsă de esteptora
ale copilăriei
atîtea amintiri își vor tributul,
atîtea gînduri, oripa încrustată
cu lăcăruri, a zborului —
ritual de lumină, în trecerea mea.
Cînd mă întorc sint împede ca o apă
îngîș care eu oțșii adierle.

AUREL ALBU

Rememoram

O masă
Două scaune
Și un tevon
pe care un nebun
a tras o linie dreptă

Pereții se-impletesc în jurul meu
cînd,
beat de lucruri,
îmi aproprii de timp
un măr.

VALERIU DRAGUȘANU

Alter ego

Aripa-n zare, piciorul pe pămînt,
Sub luna mare, galbenă și nouă.
Un sentiment de fringere în două
Solemn și grav, precum un jurmînt.

De mă-nvăiesc, ca ierbele sub rouă,
E lămn cî-n suflet port cîndon de sînt
Ce-și mută răzvinele-n cuvînt
Cu ochii umezi, ca un cer cînd plouă.

Iubind, al lărtă. Nesfîrșit de bun,
Dispore-n spațiul fermecat și pur.
Înșind din timpul tuturor comun

Priveste-neo prin magice ferestre

Cu indulgența zăului imun
Ce-și spală-n slavă rînila terestre.

EMIL GAVRILIU

Secundă răspîndită

Orizontul îmi arde templele ca o tăcere
în care nu mai pot să locuiesc mult,
Secundă răspîndită-n ere
rogu-te, suflete, nu-mi cere
de-o singură stea să ascult.

Coroile mari, mistar de necuprins
sint centrul greu a tot ce e rotund,
lumină — ca o lacrimă de Sfinx
cum se prelinge-n mine o auz...

OLIVIU SALIS

Nicolae Ovejan: „Zbor”

Poetul

Am pus în pădure capcane ascunse
Nu era locuș...
Nu era frig...
Acum plîngem
În fata noastră cu miinile și picicorele zdorbite
Se află nevînovatul
Nestîturat.
Poetul.
Preo-ncrezătorul în așteptările noastre.

Poteca și larba răvășită detună șemne
Și sîntele raze, și umbrele:
Opres-te, sint puse capcane!
Au fost rebeguii de frig
Și uități-mburbării.

Fu mă dac să tresce
Gustul negru de pline
De sub focul pe larba ce-mi pare
Iovîlîtă de iele.

IOȘIF TATAR

Meditație

Un zid alb
ascunde o poveste
cu inimă,
cu scaune,
cu dulapuri,
cu mere Yonathan,
cine sînt eu,
seutulă de șeul
acestei întoceri
în ochiul izrit al lucrurilor,
cine sint eu,
frumoașă ca o himeră,
cine sint eu,
despărțită de întinderile alunecoase
ale lumii
print-un singur zid alb,
primejdios de calm,
cine sint eu
dacă nu chiar
zid-zagur străpungînd drumurile
cite unui,
cite unui,
dacă nu chiar înimaginabila întimplare de-o fi.

MONICA-GEORGETA ZGARCU

E cineva...

Hai, e cineva înăuntru? întrebă fluturale
Așezîndu-se pe gura fierbinte a puștii
Hai, e cineva înăuntru? repetă ecoul
Atunecînd de citeva ori în sus și în jos
Prin țevă înroșită
Hai, e cineva înăuntru? repetă pădurea
Cu rădăcinile adînc înfipte în fuga animalelor
E cineva ascuns
În saltul amiezii peste ocean?
Repetă și ciclopul neliniștit
E cineva în miezul adormit al materiei
Și are nevoie de ajutor?

M. PRELIPCEANU

Din marginea orașului

Din tîmurile catedralelor au plecat
porumbii într-un zber înalt,
ciinți înălțîndu-se în rotile autoturismelor
măscăți funtoși din asfalt

intr-un colț verde am lăsat o pasăre
pentru decor — dacă vrei să știi —
din marginea orașului cineva îndeamnă
prin aer ogari canuși.

GHEORGHE BONDIȘ

Lirică din R.S. Cehoslovacă

În românește de Virgil Teodorescu

VILEM ZAVADA

Laudă păcii
Ne-acoperă încă
dărîmăturile din noi, și altele din jurul nostru.
Va răși-oră în curînd, aici, cucuta,
Vreți oare să rămînem un falnic Capitaliu
al monstruoaselor ruine,
dărîmături ce ne opresc
din virful turmă să contemplăm
cum se întinde-n depărtare
victoria și libertatea?
Dușmanul a-nfîpt minele adînc
și dacă nu luăm seama vor exploda, desigur
Să-ncepem să le scoatem de-acolo unde sint
și-abia pe urmă vom putea să ne stringem
în brațe.

Vezi colo, cosa aia?
Revolverul privirii e abia descărcat
și cineva, ascuns după pereți
spre noi îndreaptă gloanțele minciunii,
adulmecă dincolo bote vîntul,
și în ascuns încearcă să ambreizeze iar
acești așaziși, supraomeni,
și totuși oameni fără omenie
însă eu știu la noi, în viitor,
va fi deplin stăpînit și-ntrăgă frumusețea.

ANDREI PLAVKA

Întorcerea
Un călător eu sint, un biet geamgiu.
Îmi cădă ghețele de glod
ajuns pe pragul casei mele.
Și duc cu mine un diamant
într-un jurnal motolotit.
E sumbru totul; vreau să tai, în cer,
speranței e fereastră.

Fereastră se deschide spre neumbrații munți,
Și ca o alinare își va vîrșa ozonul
Peste plutași rădăcini în șesurile umilîței
Peste zidarii jalnici din orașe,
Peste mineri jupuți, striviți,
Peste toți filii trădători aflați la marginea cetății.

Stai călătorule, oprește, să mingii coama
acestor brazi
Cum mingii coama unui cal care-a scăpat
îșișind din mlaștini
Vîntul spulberă florile păpădii.
Ochii și se umezesc și mina își tremură.
În timp ce rătăceai sălciile au crescut.

Pe malurile cu licheni și cu mires de rădăcini
Te-ntorci ca păstrăvul de munte.
Și nici de undîță n-ai teasmă, nici de
viteziurile apei,
Calmul tufișurilor îți ascunde turburarea.

Și trebuie ca ochii tăi să se aprindă ca o lampă,
lin miinile de alte miini să se apropie, mai aspre.
Da, trebuie de șapte ori bătrîni munți să te solute
Și orizontul pentru tine, atunc,
își va deschide poarta.

VITZLAV NEZVAL

Steaguri de 9 Mai
Albastru-i cerul, cer albastru culoarea
culmilor, albastră,
Trec tancuri, tunuri, înșirate
ca la-nviere, prin oraș,
Se-opleacă-n stradă să le vadă,
larg iriș, fiecă fereastră.

REVISTA STRĂINĂ

● CU MULȚI ANI ÎNAINTEA MORȚII SALE, PAUL SZEKOV, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S., a lucrat la elaborarea „Dicționarului bibliofililor sovietici” care se pregătea acum să publice de conducerea centrală a Asociației Unionale a bibliofililor. Dicționarul va cuprinde date bibliografice, despre prezențele lor, despre cărțile pe care și le consideră cele mai valoroase. Pînă acum coligau informații despre activitatea de cercetare a bibliofililor, completate de scrierile colhozului, exploratori polari, militari, muncitori și studenți, arhiva să se facă o minimeă cîntec deosebit trebuie să se tîna seama de caracterul colectiv, numărul de volume și mai cu seamă de valoarea lor socială. Acest Dicționar va reflecta profundele transformări care s-au produs în bibliofilia sovietică în 60 de ani.

● SCHEPPE „LADY” realizează în prezent un nou spectacol TV polonez „Familia Lesniewski”, pe lângă care va aborda problema înserului. Tînărul după un scenariu de Krystyna Bogler și Janusz Leski (care amănază și regia). Cîmul va avea șanse epicoane de che și jumătate de oră. Rolurile principale sînt interpretate de actorii din teatrul Bruckowice: Michał Zaniccki și alții actori.

● LA MUZEUL WILHELM LEHMBRUCKE din Darsburg s-a deschis o expoziție înșirînd aproape 60 de lucrări al unui număr de 25 de artiști, intitulată „Capul Plășii din secolul XX”. Sint expuse lucrări de Brancusi, Picasso, Lehmbruck, Giacometti, Henry Moore. Hora Antea și alții. Plășia portretului se găsește și locu în acest context. Se pare că un chip uman individualizat și forma plastică deosebită sînt în esență creații sculpturale moderne realizate de Brancusi, iar Picasso, la rîndul lui, asistăm la evoluția personajelor sale în alegoria de volum, în care se conturează înserul. Într-un grupaj, societați a fi unul dintre cei mai interesanți sculptori ai secolului nostru, cel mai tânăr de artă din secolul XX, expoziție, nu vede în capital de lucru deosebit de mare și un set de memorii de memorii spre abstracțiunea simbolului plastic.

● CELE 7 CASE MEMORIALE din capitala Bulgariei, aflate sub conducerea direcției Muzeului Național, sînt memoriale ale lui Ivan Vezov, Peco Lavrov, Petko și Pando Slavov, Nicola Vagarov, Hristo Smirnovski, Dimităr Demov, Nikola Hristov, care sînt case memoriale (în număr de 23) din diferite localități de pe cuprînsul țării au putut lua ființă prin donații, achiziționări, precum și datorită activității și contribuției științifice și culturale ale unor istorici și consultanți științifici. Pot fi văzute astfel, numeroase materiale, documente originale ale unor scriitori și poezii din 1841 și 1842, precum și 22 de scrisori adresate de autorul poemului „Mazovszke” soției sale și alții persoane. Noua donație a fost atașată grupului de manuscrise și scrisori care se aflau deja în colecția Muzeului.

● CU UN PALMARE de peste 80 de filme, 2 premii Oscar și multe alte distincții, la respectabila vîrstă de 72 de ani, după ce anul trecut înțeleg Hollywood a sărbătorit-o pentru 50 de ani de activitate, Bette Davis își continuă lucrul în fața camerei de film. În Anglia este oarecînd un film după o carte poliștă de Azaria Christie (Moarte pe Nil — „Death on the Nile”) în regia lui John Gullermin (casa de filme EMI), care la timp de scrieri săptămîni întinse echipă a navigat pe Nil între Cairo și Assuan, Bette Davis s-a întors acasă, la Hollywood, unde și-a regăsit familia — fiica și fiul ei, pentru a filma scenele de interior în studiourile din Pinewood.

● MUZEUL LITERAR „A. MICKIEWICZ” din Varșovia a primit în dar de la Ewa Zdanowska, nepoata lui Władysław Broniewski eminent poet revoluționar polonez, mort de tifă, ani — 42 de scrisori adresate de poet fiicei sale între anii 1841 și 1842, precum și 22 de scrisori adresate de autorul poemului „Mazovszke” soției sale și alții persoane. Noua donație a fost atașată grupului de manuscrise și scrisori care se aflau deja în colecția Muzeului.

● MUZEUL PARIZIAN „L'ORDRE DE LA LIBÉRATION” a deschis, cu prilejul primel comemorări a morții lui Andrei Malinax, o expoziție-tineră a vieții scriitorului, care prezintă ca. 30 de manuscrise, 200 de fotografii, 50 de obiecte de artă, 200 de tablouri și desene și 300 cărți. Toate acestea, împreună cu obiecte obținute, evocă romanțului, filozofului de artă, omul politic, combatant — de la aventurile orientale din tinerețe, pînă la instituțiile sale cu Mao, prezența cu de Gaulle și ultimele sale meditații asupra omului și culturii. Poate fi de asemenea văzut în expoziție, biroul său bibliotecă din Verrières, din care lipsește doar plică. Expoziția este completată cu proiecte permanente a filmului „L'Espoir” și a altor trei filme asupra artei, „La Métamorphose du regard”.

Treptele existenței

îndată altă meserie și poate arăta cu degetul mari construiți și clădiri demorele celebre peste ani care îl datorază o înfîmă parte din mîreție. Viza să studieze istoria și nimeni nu poate să-și imagineze ce se simțea a lucrat o vreme la renovarea universității. La 32 de ani și-a început studiul și și-a continuat viața itinerantă prin anele Transilvaniei, însoțit mereu de pachetele și oamantanele sale cu tratate de istorie. În primul sat i s-a spus „aici sulinișorii nu stau prea mult”. În loc să-și plănuiască plecarea a cărat copaci din pădure și i împrijmînt școala. Cu un camion a furat plătă de la periferie unu oraș și încu o ale. Primăvara trec la flori și transformă curtea într-o grădiniță botanică în miniatură. Leagă școala de sat printr-un trotuar. Vine ziua plecării, țărani zil să rămînd, scriu peste tot să nu li se schimbe dascăll, scrie și el că este doar opinta unui grup neînsemnat și că el o desoperire senzațională: copiii din clasele mici scriu poezii

monument în memoria a doi soldați căzuți în apărarea unui sat. Aduce chiar monumentul de marmură dar înaintea înălțării lui vine tar ceaul plecării. Găsește timp să revină și să găsească blocul de piatră rezemat de un gard, exact acolo unde îl lăsase. Țărani mai zic, bine, voi sinteti de-ai noștri, de aici și nu faceți mare lucru, pe cînd el... unii chiar se întrebă ce urmările cu toate acestea și întrebările, ca niște acuri. Îi împing mereu la drum, cu gîndul că într-o bună zi își va aduna cărțile de istorie răspîndită prin țintele țăranelor la care a locuit pentru puțină vreme. I se spune că seamănă cu un dăvăd dintr-o nubiță de Ioan Slavici și el zice mereu și ce dacă? și își vede de ale sale, zidind, cloplind și ascultînd caporalii, sergenți și soldați în rezervă. Cînd apare într-un loc înșirute cărțile de istorie pe bănci. Vara, cînd este deja departe, în copii arde o fiacără. La Fizea a făcut, zice el, o descoperire senzațională: copiii din clasele mici scriu poezii

despre mare fără s-o fi văzut vreodată. I s-a adunat într-un conaciu și în fiecare săptămîină le vorbește despre poezie. Elevii s-au „dăvățit” într-o zi: nu vin dacă nu citești și ei din scrierile sale. Nu mai scriese poezii și-a început s-o facă numai pentru el și speranța că odată și odată și poezia îl va alece pe unul dintre copiii din satul multă vreme uitat de istorie, sat așezat la marginea fostului imperiu roman de pe vremea augustului împărat Marcus Aurelius Antoninus Bassenus, zis Caracalia. Pînă cînd timpul îl va desema pe acela, ar vrea să deschidă un șantier arheologic și vara să saze, poate, poate el și elevii săi vor da și peste celălalt braț al statuii ilustrului imperator, aduș în partea nordică a lumii pentru a deveni altar una din literete cu care s-a scris istoria. Asta ar putea să-l oprească. Bratul împăratului, poezia sau Arhiteul statului din Zalău, unde ar vrea să se cufunde în hirtii despre viața țăranelor.

S-ar putea ca între timp să fi plecat, să zidească în altă parte, să citească poezii altor elevi, să ridice monumente altor soldați necunoscuți, convins că viața itinerantă are un sens.

STUDIA THRACOLOGICA

Getul Burebista, conducătorul tuturor geto-dacilor

Radu Vulpe

Începând cu acest număr deschidem pagina de istorie a revistei noastre, dedicată aniversării împlinirii a 2050 de ani de la formarea și organizarea statului centralizat dac sub conducerea lui Burebista, cu primul capitol din volumul „Studia Thracologica” elaborat — în cinstea celui de-al II-lea Congres Internațional de Tracologie, ținut în anul 1976 la București — de președintele congresului, prof. univ. dr. docent Radu Vulpe, membru titular al Academiei de științe sociale și politice, urmând ca în numerele viitoare să continuăm publicarea unor noi pagini ale aceluiași studiu, evocând astfel, prin argumente științifice, momente semnificative din istoria marelui popor dac.

(I)

Cea mai vastă formațiune politică realizată vreodată de către o populație autohtonă pe teritoriul patriei noastre a fost unirea triburilor geto-dace de sub puterea lui Burebista, care a depășit cu mult, în toate punctele orizontului, teritoriul actual al României, întinzându-se de vest pînă la limitele Boemiei și în mijlocul Pannoniilor, în nord pînă dincolo de Carpații slovaci, în sud pînă la Olbia și țărmurile Pontului Euxin, în est pînă în Iliria și în munții Balcani. Această unire grandioasă, reprezentată în istorie o aparție metorică, a fost creată grație prestigiului și autorității regelui Burebista și n-a durat mai mult decît viața sa. Opera sa militară și politică a atins proporții atât de ample încît este normal să dorim a avea informații cit mai multe și mai precise cu putință despre această figură excepțională care merită a fi considerată ca una dintre personalitățile geniale ale antichității. Din nefericire, sursele referitoare la marele rege sînt extrem de laconice și nu oferă decît indicații sumare care permit doar să nu ignorăm pe deplin pagina remarcabilă pe care a înscris-o în istorie.

Ne propunem, în ceea ce urmează, să prezentăm și să examinăm aceste indicații încercînd, pe baza concordanței lor, să desprindem o concluzie care, ținînd seama de stadiul actual al cercetărilor, ne apare ca cea mai plauzibilă. Dintre autorii vechi, ale căror scrieri au ajuns pînă la noi, unul singur vorbește ceva mai amplu despre faptele lui Burebista: geograful Strabon. Este însă unul dintre cei mai prețioși. Grec, născut la Amasia Pontului, în Asia Minoră, trăind aproximativ între anii 60 î.e.n. și 25 e.n., Strabon a fost într-un fel contemporanul regelui get. Bazîndu-se pe cele mai bune surse pe care le-a selecționat cu un spirit critic remarcabil, el nu furnizează informații demne de încredere în care, în ceea ce privește subiectul nostru, sînt succinte și prea puțin detaliate, dar conforme totuși cu ceea ce putem afla din altă parte. Ne gîndim la scurtele fragmente de informații, cel mai adesea indirecte, dispărse în scrierile rămase de la alți autori vechi dar, mai ales, la importanta inscripție a lui Acornion din Dionysopolis (Balci), care, prin caracterul său de document direct, referitor chiar la raporturile acestui oraș elenice din Dobrogea meridională cu puternicul rege get de pe malul stîng al Dunării, prezintă o valoare de prim ordin confirmînd și completînd prin noi și importante informații relațiile lui Strabon.

Creдем că este util să reproducem aici, împreună cu comentariile necesare, tot ceea ce conține cele două surse, una literară, cealaltă

epigrafică, în raport cu Burebista. Să începem cu ceea ce scrie Strabon în principalul pasaj închinat acestei personalități (VII, 3, 11). „Boirebistas”, bărbat get, ajungînd în fruntea poporului său, a început să-și instruiască oamenii înrași de nesfîrșite războaie și i-a ridicat atât de mult prin exerciții, prin sobrietate și supunere la ordine, încît a creat în cițiva ani un mare regat și a supus getilor pe cei mai mulți dintre vecinii lor; și era temut chiar și de către romani pentru că trecea Istrul fără teamă, prădînd Tracia pînă în Macedonia și în Iliria. I-a pus în frunte pe celii amestecați cu tracii și cu ilirii și a exterminat forțele boilor conduși de către Crisiastros, ca și pe iaurisii. Pentru a-și convinge poporul, i-a luat ca ajutor pe Deceneu, un bărbat vrăjitor, care fusese în Egipt, unde a învățat semnele divinatoriei, făcîndu-și să creadă pe oameni că stăpînește secretele divine. După cîtiva vreme a fost considerat chiar ca zeu, cum am spus cînd am vorbit de Zamolxis. O dovadă despre influența lui Deceneu asupra getilor este faptul că aceștia s-au lăsat convinși să-și distrugă vîlle și să ducă o viață fără vin. Dar Boirebistas a terminat prin a fi răsturnat de către niște răsculați înainte ca romanii să întreprindă expedițiile contra lui. Succesorii săi au împărțit ținutul stăpînit de către el în mai multe părți. Recent, cînd Caesar August Octavian și-a trimis armata contra lor, acest ținut era divizat în cinci părți, dar atunci era în patru, căci asemenea diviziuni sînt temporare și se schimbă după o împrejurare sau alta”.

Imediat după acest pasaj Strabon urmează: (VII, 3, 12): „Există desecimeni o altă diviziune a țării lor, păstrată din timpurile vechi, căci unii sînt numiți daci iar alții geți. Geții sînt cei care se întind spre Pont (Marea Neagră) și spre Răsărit, iar dacia cel din partea opusă, spre Germania și Izvoarele Istrului”. După cîteva considerații asupra numelor de geți și daci, geograful antic rela: „Neamul get care se ridicase atît de mult sub Boirebistas a terminat prin a se dezmembra din cauza răzmeriilor și a romanilor. Cu toate acestea ei sînt încă în stare să pună în linie pînă la 40.000 de oameni”.

După ce afirmase că țara geto-dacilor, întinsă în totalitate, este traversată de rîul Marisus (Mureș) care se varsă în Dunăre, Strabon adaugă imediat explicația (VII, 3, 13) că romanii numesc Danuvius partea superioară a fluviului (Dunărea) de la izvoare pînă la cataracte (Porțile de Fier) care în cea mai mare parte a sa curge prin țara dacilor, pe cînd partea inferioară, pînă la Pont, care traversează țara getilor o cheamă Istros. Mai adaugă că „dacia și geții vorbesc aceeași limbă” și că „geții sînt mai bine cunoscuți de către eleni pentru că trec tot timpul de pe o parte a Istrului pe cealaltă și că ei s-au amestecat cu tracii și cu

moșii”. Prin această ultimă afirmație, autorul vrea să spună că, locuind de asemeni malul drept al fluviului, în Dobrogea, geții au venit în contact direct cu grecii pontici. Mai departe, în același pasaj, revenind la efemera unificare din timpul lui Burebista, el precizează că: „după ce numărul getilor și dacilor a crescut atît de mult încît ei puteau să trimită la război pînă la 200.000 oameni, acum numărul lor a scăzut pînă la 40.000 și sînt pe cale de a se supune romanilor. Nu sînt încă de tot dominați de romani, pentru că își pun încă speranța în germani care sînt inamicii romanilor”. În aceste ultime comentarii, Strabon nu are în vedere decît una din cele cinci părți rezultate din divizarea regatului de altădată al lui Burebista, cifra redusă pe care o dă reprezentînd exact o cincime din efectivul maxim dinainte. Acest efectiv de 200.000 oameni, ținînd seama de teritoriul enorm al țărilor care se aflau sub autoritatea lui Burebista, este departe de a fi exagerat, cum s-a se pare unora dintre cercetătorii moderni. În ce privește iminenta supunere față de romani, aceasta nu era decît o iluzie a lumii romane din epoca lui Strabon, alimentată de ofensiva lui August spre Dunăre și de succesele sale în Dobrogea și Pannonia. În realitate, forța dacilor din muntii avea să dureze, dimpotrivă, mai mult de un secol, crescînd în intensitate pînă la manifestările sale supreme sub conducerea lui Decebal. Germanii, menționați ca o speranță a geto-dacilor puteau fi atunci bastionul din nordul Moldovei și din Galitia, ca și națiunile sueve, ca marcomanii și quazii, care se instalaseră pe atunci în regiunile Cehoslovaciei de astăzi și care vor purta ulterior războaie neconvenite cu romanii.

În ceea ce privește rolul eminent al lui Deceneu (Decaneos) ca ghid moral al poporului geto-dac, susținînd forța credințelor religioase politice de unitate și disciplină a lui Burebista, Strabon îl mai menționează într-un pasaj (VII, 3, 5) citat de el mai sus și unde, vorbind despre situația de prim rang a preoților pe lângă regii geți, el spune: „pe cînd domnea la geți Boirebistas, contra căruia divnul Caesar se pregătise atunci să pornească război, această onoare îi aparținea lui Deceneu”. În altă parte (XVI, 2, 39), tratînd despre înalta poziție politică a preoților la diferite popoare, după ce citase pe eroii mitici ai tracilor din sud, Orfeu și Musaeos, el adaugă: „asa cum era altădată la geți, zeul Zamolxis, un pitagorean, iar în epoca noastră Deceneu, care îi făcea preziceri lui Byrebistas”.

Atitudinea persiflantă a lui Strabon cu privire la religia geto-dacă urmează tradiția evhemeristă a autorilor greci mai vechi care, încă din epoca lui Herodot vorbiseră că în Zamolxis un vechi sclav de-al lui Pitagora ulterior divinizat de către geți. În realitate, era un concept henoistic, abstract, al geților, pe care îl concepseră și grecii în epoca lor primitivă, la fel ca toți indoeuropenii, dar ulterior antropomorfismul îl făcu atît de tare să-l uite, încît nu mai înțelegeau atunci cînd îl reintîlneau în stare pură la un popor atît de conservator în credințele sale ca geto-dacii. Consecvent cu această lipsă de înțelegere a grecilor, Strabon încearcă să reducă și pe Deceneu la rolul de simplu „vrăjitor” aproape „agal” (magician), inventînd și pentru el, ca și pentru imaginarul Zamolxis o ucenicie la misticismul filozofilor pitagoreici și, bineînțeles, o călătorie imaginară în teocraticul Egipt, care reprezenta pentru greci legănaul credințelor religioase.

În realitate, Deceneu practica riturile tradiționale ale religiilor locale, după regulile moștenite de la strămoși, fără să fi avut nevoie, nici el, nici oricare dintre predecesorii lui, să recurgă

Monedă dacă (avers)

Reversul aceleiași monede

Aplică geto-tracă din argint

Altă monedă dacă

la învățăturile lui Pitagora și la influențele egiptene, complet străine credințelor geto-dace. În ierarhia societății geto-dace el ocupa un loc normal care, cum lăsa să se înțeleagă însuși Strabon, fusese deținut întotdeauna de către cineva. Un ecou al opiniei autorilor greci asupra lui Deceneu, provenind probabil de la Dion Chrysostomul din sec. I e.n., se întîlnește la Iordanes, episcop creștin din secolul VI, ostrogot de origine care, dotat cu o mare erudiție, dar lipsit de spirit critic și pomînd de la o confuzie gravă între geți și goți a adunat o serie de informații mai vechi despre geți (fie că le-a luat de la Cassiodor, fie că le-a strîns el însuși), într-o operă latină intitulată „De rebus geticis” sau, pe scurt, „Getica”, imaginîndu-și și că astfel impinge departe, în trecut istoria propriului său popor got. În orice caz, eroarea sa a fost bineînțeles pentru noi, pentru că în acest fel au fost salvate de la uitare cîteva informații asupra geto-dacilor pe care nu le mai găsim la alți autori. Despre Burebista ne spune prea puțin dar insistă asupra lui Deceneu. Reproducîm începutul pasajului respectiv din „Getica sa (XI, 67): „Pe cînd Burvizia domnea la geți”, adică „Geta”, a venit în „Golia” (adică țara geților) Dieneus, în timpul cînd la Roma Sylla (82-78 î.e.n.) ocupase primul loc. Acest Dieneus fiind primit de către Burvizia, acesta i-a atribuit o putere aproape regală (pene regis potestas). Urmind stătu lui „gotii” (geții) au devastat țara germanilor, ocupată acum de către franci”. După o lungă frază asupra puterii lui Caesar care, deși curcise în pace, nu l-a putut subjugă pe „gotii”, în ciuda numeroaselor lui tentative” prelatul ostrogot, vîrbind de mîndrie în legătură cu iluzia sa etnică, insistă asupra autorității morale exercitate de către Deceneu asupra „gotilor”, cărora le dăduse cunoștințe enciclopedice superioare, dar nu mai vorbește de Burebista.

Afirmația lui Iordanes despre expansiunea lui Burebista pînă la izvoarele Dunării, unde în epoca acestui episcop se afla regatul francilor merovingieni, coincide în general cu afirmațiile lui Strabon mai sus citate asupra „nîmicirii” celților dunăreni (VII, 3, 11) dar, mai ales, cu un alt pasaj al geografului grec (VII, 5, 2) unde,

vorbîndu-se despre regiunile iliro-pannonice ale Alpilor, se menționează că „o parte a acestui teritoriu a fost devastat de către daci cu ceaia războiului lor contra boilor și a iaurisilor, popoare celtice de sub conducerea lui Crisiastros, daci susținînd că această țară le aparține, deși este despărțită de el prin rîul Patissos, care curge din munți spre Dunăre pînă la Galia numiți scordisci”. Tauriscii locuiau în Alpi austrieci în vechiul Noricum, dar existau de asemenea o populație celtă cu nume apropiat, teuriscii, pe care Ptolemeu (Geogr., III, 8, 3) o menționează prin estul Slovaciei și nord-estul Daciei. În orice caz, rezultă destul de limpede din precizările lui Strabon că Burebista și-a întins operațiile asupra întregii Pannonii unde locuiau boii și că, prin urmare el a trebuit să atingă și țările ocupate de către tauriscii alpini, chiar dacă după aceea își vor fi stabilit frontierele mai spre est. Fapt este că arheologia dovedește o expansiune a civilizației geto-dace în sec. I e.n. în regiunile dunărene ale Pannoniei și în toată Slovacia, pînă la Bratislava.

Încheiem cu acest pasaj seria citatelor din Strabon și din Iordanes privind-l pe Burebista și trecem la o altă sursă fundamentală asupra domniei acestui rege: inscripția de la Dionysopolis.

Numele lui Burebista, conținînd probabil o vocală specific getică greu de redat în alfabetul grec și latin, prezintă în izvoare ortografii diverse. Strabon îl scrie în două feluri: Boirebistas și Byrebistas. Inscripția lui Acornion de la Dionysopolis eziță de asemenea între două forme: Byrebistas, atestată și într-o inscripție din Mesembria, și Byrebistas. În Iordanes, pe lângă acestea, îl transcrie Burvizia. Forma greacă cea mai frecvent folosită, mai ales în inscripții, și deci cea mai apropiată de aspectul fonetic autentic, este Byrebistas, care, după normele transliterărilor din acea epocă, dă forma latină Burebista, curent adoptată de istoricii moderni. Forma Boirebista, transliterată la variante excepționale de la Strabon, Boirebistas, nu o cea mai indicată, iar scrierea ei greșită „Burebista”, întîlnită uneori în presă, chiar trebuie să fie totuși evitată.

O capitală în „piemontul getic”: ARGEDAVA

Interviu cu arheologul dr. Alexandru Vulpe, cercetător principal la Institutul de arheologie

— În zona de munte a Oteniei și Munteniei, denumită de geozafii „piemontul getic”, au locușii geți, a căror existență se poate dovedi, mai ales, pe transpuneră cu cînd veacul I devreme a unor realități a sec. I e.n. atestate istoric și arheologic. După părerea dv., cînd începe perioada clasică a culturii materiale geto-dace?

— Cred că evenimentele marcate prin pătrunderea celților în sud-estul Europei, inclusiv în țara noastră, evenimentele care s-au petrecut mai ales în sec. III î.e.n. reprezintă, prin consecințele lor, cezură între cele două perioade — cea veche și cea clasică — a culturii geto-dacice.

— În sec. IV e.n. pericolul scitei trece, iar dezvoltarea societății geto-dacice era în plină ascendență. Ce se întîmplă, în acest context, mai departe cu poporul geto-dac? Cercetările arheologice au putut aduce noi argumente privind viața lor?

— Au fost cercetate destul de puține așezări care să ateste continuitatea de viață dintre perioadele veche și cea clasică a geto-dacilor, în afară de cele de la Zimnicea, trebuie să cităm pe cea de la Poiana pe Siret, care ne prezintă o continuitate neîntreruptă începînd cu sec. IV î.e.n. și pînă la cucerirea Daciei de către romani. În recent mai există și alte indicii, după care și geții așezărilor din vestul și sud-vestul Moldovei, Munteniei și Oteniei și chiar și din unele părți ale Transilvaniei au început să existe încă în sec. IV, deci o arie întinsă a fost punctată cu asemenea descoperiri, care, toate, demonstrează același lucru: continuitatea neîntreruptă de viață.

— Însă importanțele transformări survenite în urma invaziei celtice și bastarne au făcut ca, în unele zone, viața așezărilor geto-dace să se reorganizeze. Într-adevăr, în secolul al II-lea î.e.n. găsim o surprinzătoare unitate de forme a culturii materiale în aproape tot cuprinsul spațiului carpato-dunăren, fapt ce dovedește în mod indiscutabil progresul neîntrerupt și relativ egal în toate regiunile acestui spațiu. Ne aflăm acum în prezua marelui act politic pe care l-a însemnat unificarea sub o aceeași stăpînire a tuturor getilor și dacilor de către Burebista.

— Am ajuns, și noi, în pragul unui moment foarte însemnat în viața dv. în domeniul cercetărilor arheologice. Este vorba de șantierul de la Popești, unul din cele mai importante ves-

șigi de cultură getică. Ce înseamnă pentru dv. acest nou punct al cercetărilor și mai ales ce însemnătate are, pentru îmbogățirea cunoștințelor privitoare la cultura geto-dacă, șantierul de la Popești?

— Importanța unanim recunoscută a acestui șantier este în primul rînd de ordin strict arheologic datorită condițiilor de păstrare deosebit de bune a vestigiilor arheologice de aici. Acest fapt permite o bună cunoaștere a formelor de viață a culturii geto-dace în faza ei clasică (în special în sec. II-I î.e.n. deci și în perioada lui Burebista) și respectiv fixarea unor însemnate jaloane pentru alcătuirea unei cronologii. Indiferent care va fi fost numele și rolul istoric al așezării de la Popești, este limpede că aici a fost unul dintre cele mai importante centre economice și politice ale geților din Cimpia Dunării.

— În ce constau elementele și documentele arheologice descoperite aici?

— Aici s-au dezvoltat, între altele, și resturile incendiate ale unei construcții impunătoare, cu pereți de lut, acoperiți cu țigle și olane. Un adevărat palat, în sensul funcțional al cuvîntului, respectiv un complex de camere, cum ar fi o încăpere cu absidă, în formă de bazilică, în capătul dinspre absidă aflîndu-se o vatră ornamentată cu simboluri religioase.

— Presupunem că acest palat reprezintă reședința unei însemnate căpetenii getice. Dar însemnătatea așezării de la Popești rezidă și în faptul că aici a fost un centru de producție a anumitor categorii de mărfuri, cum ar fi: cupele de lut cu decor în relief, imitate după cupele megariene, un produs de lux al lumii elenistice, precum și imitariile amforelor grecești. Este interesant și în același timp nostim să amintim că imitația amforelor mergea pînă

la contrafacerea mărcii de pe toartă, marcă pe care o purtau multe amfore grecești, cu numele orașului și al magistratului care garanta așii producerea vasului și al conținutului său — respectiv uleiuri sau vinuri. Pentru mesterii geți de la Popești imitarea exactă a literelor grecești nu avea importanță, ei se mulțumeau cu realizarea unei stampele motivului geometric apropiat, ca idee, de formele alfabetului grecesc. Noi le numim stampele anepigrafice. Căle mai multe asemenea amfore imitate s-au găsit chiar la Popești, al doilea centru s-a găsit la Cetățeni, pe Dimbovița în sus, pe drumul ce lega Muntenia de Ardeal. Mai trebuie să spunem că tot la Popești trebuie să fi fiintat și un centru de emisie de monedezilor. În sfîrșit, toate aceste date, plus altele, converg spre a arăta că aici a existat un centru avansat unu tribale getice. În ceea ce privește însă interpretarea istorică a datelor de la Popești, nu toți cercetătorii sînt de aceeași părere.

— Fiind vorba de o descoperire excepțională, controversa este și firească. Ați vrea să ne explicați mai în detaliu în ce constă ipoteza dv. privitoare la așezarea getică de la Popești?

— S-a presupus că aici la Popești ar fi fost Argedava — pomenită în decretul găsit în cinstea lui Acornion din Dionysopolis, ca fiind reședința tatălui lui Burebista. Prin urmare, Burebista s-ar fi născut aici, în lunca Argesului, iar gruparea politică din această zonă a fost nucleul viitorului stat unificat al tuturor geților și dacilor.

— Este un fapt și firec ca o ipoteză cu consecințe de o asemenea importanță să dea naștere la discuții diferite, uneori contradictorii. Nu are rost să insistăm aici asupra lor. Ceea ce ne preocupă în momentul de față este de a vedea care este cea mai importantă așezare din această vreme din bazinul Argesului, dacă nu cumva există o altă dava, mai spre deal și munte, de exemplu în zona Piteștiului.

— Pînă în momentul de față cetatea de la Popești nu apare, în adevăr, drept cea mai importantă, dar terenul de cercetare nu este încă epuizat. Presupunînd că Argedava reprezintă în adevăr, așa de pe Argesia și că Argesia este în adevăr, cum susținea Vasile Părvan, numele din vremea lui Burebista al Argesului, este limpede că o astfel de cetate trebuie căutăta printre cele mai răsarite din punct de vedere arheologic din bazinul Argesului. Pînă

acum, singura care concurează cu succes în această competiție este cea de la Popești. Dar nici cînd vom avea această certitudine tot nu vom avea siguranță că Argedava este reședința tatălui lui Burebista, deoarece inscripția de la Dionysopolis ne vorbește doar de Argedava ca reședința unui tată, fără să indice despre ce tată este vorba — desigur un tată de rege —, numele fiind deteriorat. E adevărat însă că toți marii epigrafiști care au studiat textul acestei inscripții au presupus, prin logica desfășurării textului în partea bine conservată a inscripției, că este vorba de tatăl lui Burebista. Vreau numai să spun că, după părerea mea, ipoteza aceasta este probabilă și că la ora actuală nu văd o altă ipoteză verosimilă care să satisfacă toate punctele controversate ale acestui eșafodaj de presupuneri. Cei care contestă

această ipoteză, în general, reușesc să pună mai bine în lumină doar punctele ei slabe, dar nu să construiască o altă teorie mai demnă de crezare în loc.

— În încheiere aș dori să ne oprim puțin asupra unui alt obiectiv arheologic care a constituit ultimul dv. șantier al cercetărilor. Este vorba despre descoperirea de la Conțești — tot din județul Arges. Insolitul acestei descoperiri, datorat, cum știți, a suscitată interesul specialiștilor prezenți la ultimul Congres de Tracologie, ce s-a ținut la București în 1976. Materialele arheologice găsite aici oferă tipuri reprezentative ale culturii clasice geto-dace?

— Da, în ceea ce privește apartenența culturală a acestei descoperiri nu există nici-un dubiu. Sînt prezente aici o serie de forme ale ceramicii clasice a culturii geto-dace cum ar fi ceramica lucrată cu mina, ceramica lucrată cu roata, cioburi de amfore, agrafe (fibule), pînteci, cutițe și mai ales virfuri de săgeți de fier.

Din punct de vedere arheologic, această descoperire este cea mai nămintă și mai complexă. Adică o descoperire în care toate piesele au fost depuse odată. Asemenea „complex închise” alcătuite jaloanele cronologiei culturii arheologice din toate timpurile. Astfel, descoperirea de la Conțești, multe din descoperirile bine păstrate din așezarea de la Popești, precum și alte asemenea descoperiri aflate în numeroasele așezări geto-dacice din țara vor servi, într-un viitor pe care nu-l credem prea îndepărtat, la alcătuirea unei scheme cronologice a culturii clasice geto-dace, schemă ce formează scheletul oricăror interpretări istorice sigure sau foarte probabile a descoperirilor arheologice în general. Numai cu o cronologie bine fixată în detaliu putem face ca lutul și metalul să grăiască.

Vom putea astfel să știm care erau micile deosebiri între diferitele formațiuni politice geto-dace înainte de Burebista. Din evidenta datelor de început și de sfîrșit a așezărilor, din citirea și interpretarea materialelor găsite în ele vom putea deduce cînd au avut loc frămîntări în politica grupărilor geto-dace, de ce natură erau ele și ce a însemnat, pe planul culturii materiale, saltul calitativ realizat de unificarea lui Burebista. Multe din aceste probleme sînt de acum lămurite sau postulate pe baza puținelor știri scrise, dar majoritatea necesită încă confirmări și cunoștințe de detaliu.

Este însăși maniera principală a arheologiei: să răspundă, atîta cît îi sînt puterile, la întrebările cerute de cercetarea istorică.

Cornelia Djigola

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Bolș (secretar
responsabil de redacție)

RFDACTIA : București, Piața Ștefăni Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘTEFĂNI”
Paginător Dobre Marian